# Cronica unui eșec: istoricul Silviu Dragomir în alegerile parlamentare din anul 1923*

Corina TEODOR**

Istoricul Silviu Dragomir a fost printre privilegiații istoriografiei după metamorfoza politică din anul 1989, bucurându-se de interes atât sub forma unor restituiri de texte, cât și sub forma unor considerații istoriografice. Pompiliu Teodor[1], Ioan-Aurel Pop[2], Sorin Șipoș[3], Emanuil

* Studiu realizat în cadrul proiectului PN-IV-P8-8.3-ROMD-2023-0134 – Trasee și convergențe naționale și culturale: Transilvania și Basarabia, finanțat de Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării, CNCS – UEFISCDI, în cadrul PNCDI IV / This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS – UEFISCDI, project number PN-IV-P8-8.3-ROMD-2023-0134 – National and Cultural Paths and Convergences: Transylvania and Bessarabia, within PNCDI IV.

** Profesor universitar, dr., Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade" din Târgu Mureș

[1] Pompiliu Teodor, *Silviu Dragomir, personalitate a istoriografiei românești*, în „Tribuna", Cluj-Napoca, an XXXII, nr. 10, 10 martie 1988, p. 8; Silviu Dragomir, *Studii privind istoria revoluției române de la 1848*, ediție, introducere, note, comentarii de Pompiliu Teodor, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989; Pompiliu Teodor, *Introducere în istoria istoriografiei din România*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2002, pp. 200–202.

[2] Ioan-Aurel Pop, Sorin Șipoș, „Silviu Dragomir, bursier al fundației Gojdu", în vol. *Emanuil Gojdu: bicentenar*, coordonatori: Cornel Sigmirean, Aurel Pavel, București, Editura Academiei Române, 2003, pp. 169–174; Ioan-Aurel Pop, Sorin Șipoș, *Silviu Dragomir și dosarul Diplomei cavalerilor ioaniți*, Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2009; Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal*, cuvânt introductiv de Ioan-Aurel Pop, ediție și studiu introductiv de Sorin Șipoș, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2012; Silviu Dragomir, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu*, cuvânt înainte de Ioan-Aurel Pop, studiu introductiv de Sorin Șipoș, Cluj-Napoca & Drobeta Turnu Severin, Centrul de Studii Transilvane & Editura Didahia, 2012.

[3] Sorin Șipoș, *Silviu Dragomir*, în „Transilvanian Review", Cluj-Napoca, vol. 3, nr. 3, 1998, pp. 41–63; Idem, *Silviu Dragomir istoric*, prefață de Ioan-Aurel Pop, Cluj-Napoca, Centrul

Rus[4], Nicolae Bocșan[5], Mircea Păcurariu[6], Ovidiu Ghitta[7], Greta Miron[8] sunt doar câțiva dintre cei cărora le datorăm proiectarea unor noi lumini și înțelesuri asupra personalității și operei sale.

Cum însă biografia sa a cunoscut numeroase sinuozități, a traversat mai multe epoci, iar istoricul s-a bucurat de diverse responsabilități în spațiul public, dar și de sincope și de reprimarea spiritului științific, nu toate episoadele destinului său au fost complet explorate. Tocmai de aceea am ales pentru prezentarea de față un episod peste care s-a așternut uitarea: candidatura sa din anul 1923, pe listele Partidului Național Român. Deoarece în cadrul proiectului nostru de cercetare am optat pentru o analiză a istoriografiei române de după 1918, a felului în care în istoriografia română s-au integrat vocile celor din provinciile recent alipite la Regatul României, consider că o astfel de temă poate evidenția tentațiile istoricului, care ca și alți congeneri, a cochetat cu viața politică, pe care și-o asumase și anterior, în cadrul Partidului Național Român.

Îmi propun așadar, să găsesc răspunsuri la câteva chestiuni legate de un episod al vieții politice în care și Silviu Dragomir a fost implicat: ce-l recomanda pe profesor pentru candidatura sa din anul 1923? Care au fost relațiile sale cu lumea politică românească? Ce a însemnat înfrângerea sa politică din anul 1923 în mod personal, dar și pentru partidul din care făcea parte? Această înfrângere i-a metamorfozat sau nu opțiunea politică?

---

de Studii Transilvane, 2002; Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, ediție anastatică și cuvânt înainte de Sorin Șipoș, Cluj-Napoca & Deva, Centrul de Studii Transilvane & Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2016; *Ibidem*, ediție îngrijită, studiu introductiv și notă asupra ediției de Ioan Bolovan și Sorin Șipoș, cuvânt de prețuire de Ioan-Aurel Pop, prefață de Liviu Maior, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2022 și ediția II, 2024; Idem, *Un sfert de veac de la unirea Transilvaniei*, ediție anastatică și cuvânt înainte de prof. univ. dr. Sorin Șipoș, Cluj-Napoca & Deva, Centrul de Studii Transilvane & Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2018.

[4] Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal*, vol. I–II, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Emanuil Rus, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002; Emanuil Rus, *Activitatea politică a lui Silviu Dragomir*, în „Caiete silvane", Zalău, an XIV, nr. 8, august 2018, pp. 4–6.

[5] Nicolae Bocșan, *Silviu Dragomir*, în „Transylvanian Review", Cluj-Napoca, vol. 5, nr. 4, 1996, pp. 46–51; Silviu Dragomir, *Banatul românesc*, traducere de Simona Goicu, studiu introductiv de Nicolae Bocșan, Timișoara, Editura Augusta, 1999.

[6] Mircea Păcurariu, *Cărturari sibieni de altădată*, ediție întregită și adăugită, Sibiu, Editura Andreiana, 2015, pp. 449–466.

[7] Ovidiu Ghitta, *Silviu Dragomir, historien des relations ecclésiastiques roumano-russes*, în „Transilvanian Review", Cluj-Napoca, vol. 2, nr, 2, 1993, pp. 53–59.

[8] Greta Monica Miron, *Silviu Dragomir – istoric al „unirii" religioase*, în „Revista istorică", București, tom III, 1992, nr. 5–6, pp. 599–604.

Pentru a reuși să ofer răspunsuri edificatoare am folosit numeroase ştiri din presa vremii, precum și memorialistica, inclusiv cea care poartă semnătura protagonistului principal. Evident, presa avută în atenţie a purtat amprenta politică, astfel că există o diferenţă clară între maniera în care gazetele ataşate de Partidul Naţional Român, ca și cele fidele Partidului Naţional Liberal, au prezentat campania electorală și rezultatul votului. De asemenea, campania electorală în care a fost implicat Silviu Dragomir, candidat al unei circumscripţii din Transilvania, a reţinut în primul rând atenţia presei ardelene, de multe ori presa centrală nefăcând altceva decât să preia articolele de aici, în cazul în care nu apela la corespondenţi în teritoriu.

## 1. De ce Silviu Dragomir?

Născut la Gurasada, în comitatul Hunedoara, la 13 martie 1888, Silviu Dragomir a urmat primii ani de învăţătură în comuna vecină, la Ilia, într-o școală de stat, unde s-a familiarizat deja destul de bine cu limba maghiară. Din toamna anului 1897, împreună cu fratele său mai mare, Alexandru, a frecventat gimnaziul greco-catolic din Blaj[9], pentru primele 6 clase. Mai apoi, ca beneficiar al unei burse a Fundaţiei Gojdu, probabil în urma consilierii familiei de către Nicolae Ivan și mitropolitul Ioan Meţianu[10], s-a îndreptat către Liceul sârbesc din Novi Sad. Între anii 1905–1909 îl regăsim ca student la Facultatea de Teologie din Cernăuţi, unde i-a audiat, între alţii, pe profesorii Ferdinand Zieglauer, Sextil Pușcariu, Eusebiu Popovici, Ion G. Sbiera, continuându-și pregătirea în domeniul studiilor slave, obţinând calificativul „excelent" la toate colocviile și examenele[11]. A urmat apoi un popas la Universitatea din Viena, pentru o specializare de două semestre în slavistică, cu renumitul profesor Konstantin Jireček, fiind în paralel înscris și la doctorat la Cernăuţi, pe care l-a finalizat în 21 martie 1910[12]. Cursurile audiate la Viena (între care cele susţinute de Jireček, *Popoarele și statele din Balcani în secolele XII–XV*, precum și *Denumiri slave de localităţi în evul mediu*[13]) l-au ajutat în traseul său academic

[9] Nicolae Stoian, *Date privitoare la Silviu Dragomir*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj", Cluj-Napoca, 1987–1988, tom XXVIII, p. 565.

[10] Ioan-Aurel Pop, Sorin Șipoș, „Silviu Dragomir – bursier al Fundaţiei Gojdu", în *vol. cit.*, pp. 169–173.

[11] *Ibidem*, pp. 568–569.

[12] *Noutăţi*, în „Telegraful român", Sibiu, an LVIII, nr. 28, 13/26 martie 1910, p. 119.

[13] Radu Mârza, „Slavistica și formaţia istorică a lui Silviu Dragomir", în vol. *Silviu Dragomir – 120 de ani de la naștere*, coordonatori Ioan-Aurel Pop, Sorin Șipoș, Oradea, Editura Universităţii din Oradea, 2011, pp. 200–202.

de mai târziu și i-au definitivat pregătirea în domeniul slavisticii. Au mai urmat călătoria de studii în Rusia anului 1910–1911, precum și explorări în arhivele de acolo, care s-au adăugat celor făcute la Viena și Karlowitz[14].

Primele sale contribuții istoriografice relevă un timbru personalizat, prin pasiunea pentru istoria ecleziastică, orientarea spre slavistică, spre relațiile româno-ruse și spre interferențele religioase din Ungaria[15]. Din anul 1911 a ocupat un post de profesor la Institutul Teologic din Sibiu, preluând catedra de Istoria bisericii ortodoxe române, rămasă vacantă după plecarea lui Ioan Lupaș ca protopop la Sălișteː Era, la vremea respectivă, un tânăr plin de speranțe, așa cum ne lasă să-l percepem din discursul rostit la reuniunea scriitorilor din 17 aprilie 1911 de la Arad[16], unde s-a aflat în compania consacraților Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu etc.

Activitatea lui Silviu Dragomir din acești ani i-a oferit posibilitatea valorificării documentelor strânse din arhivele străine, dar și a materializării pregătirii sale intelectuale de până atunci, sub formă de articole și recenzii. Afilierea sa la instituția de învățământ teologic ce purta amprenta misionarismului șagunian l-a determinat să decidă să valorizeze bagajul ideatic al istoriografiei rusești, ca și documentele găsite în arhiva Ministerului de externe din Moscova, așa cum a făcut, bunăoară, în studiul dedicat mitropolitului Dosoftei, încercând să clarifice dacă ultimii ani de viață i-a petrecut ca episcop în Azov sau în Galiția[17].

---

[14] Nicolae Stoian, *op. cit*., p. 571; Sorin Șipoș, *Silviu Dragomir istoric*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2002, pp. 34–36.

[15] Publica, de exemplu, în anul 1910 un studiu foarte documentat în „Telegraful român" despre relațiile ecleziastice româno-ruse și sârbo-ruse. Silviu Dragomir, *Istoriografi ruși și biserica noastră*, în „Telegraful român", Sibiu, an LVIII, nr. 62, 12/25 iunie 1910, pp. 257–258, nr. 63, 15/28 iunie 1910, p. 261, nr. 65, 19 iunie/2 iulie 1910, pp. 268–269, nr. 66, 22 iunie/5iulie 1910, p. 273, nr. 67, 24 iunie/7 iulie 1910, pp. 277–278. Este și dovada felului în care căuta cu febrilitate documente în arhivele rusești despre destinul ortodocșilor ardeleni din veacul al XVIII-lea: „Se știe că vicariul episcopului Klein, Nicolae Balomir, care a îndrăznit să se lapede de unire, a trebuit să fugă în Țara Românească și de acolo în Rusia. El a luat cu sine din Blaj toate documentele privitoare la mitropolia noastră. Luând în considerare că rușii însemnau tot ce spuneau astfel de fugari despre starea fraților rămași acasă și decopiau toate documentele și scrisorile ce le arătau, putem cu dreptul să sperăm, că *acel ce va cerceta arhiva ministeriului de externe din Moscova, va face un mare serviciu istoriografiei noastre bisericești*" (p. 257 – s.n.).

[16] „Ce cale să apucăm noi? Să pornim în stânga și să ne pierdem libertatea simțirii și a cuvântului sau să perim singuri! Voi, scriitorilor, trebuie să vă adresați în rândul întâi nouă, tinerilor, arătându-ne calea adevărată. Noi vă urmăm, voi mergeți înainte!" (*Ședătoarea scriitorilor*, în „Tribuna", Arad, an XV, nr. 86, 20 aprilie/3 mai 1911, p. 3).

[17] Silviu Dragomir, *Când și unde a murit mitropolitul Dosoftei*, în „Convorbiri literare", București, an XLV, nr. 10, octombrie 1911, pp. 1131–1143.

Tributar unei formaţii teologice de esenţă ortodoxă, s-a lăsat antrenat în discursul istoriografic ortodox și, evident, în polemici sau articulaţii acide cu istoricii greco-catolici. Paginile „Revistei Teologice", al cărui redactor era, alături de Nicolae Bălan, din anul 1914, dar la care colaborase încă din anul venirii sale la Sibiu, au găzduit câteva din reflecţiile sale de istorie ecleziastică, demonstrând că dorea să fie recunoscut ca o voce clară a istoriografiei ortodoxe. Este ceea ce transpare, de exemplu, din comentariul făcut la cartea lui Iacob Radu, *Istoria vicariatului greco-catolic al Haţegului*, al cărei substrat ideologic, tributar discursului încetăţenit în istoriografia ardeleană datorită lui Augustin Bunea, îl deranjase, așa că nu se sfia să-l suprime pe autor din galeria istoricilor: „Am putea să cernem cu deamănuntul lucrarea D.lui canonic și să-i arătăm câte lucruri elementare nu știe D.Sa. Lăsăm însă pe alţii să facă lucrul acesta, care ne-ar răpi prea multă vreme și nouă și cetitorilor noștri. Prin astfel de lucrări, ca a părintelui canonic din Lugoj, nu se servește nici adevărul și nici știința istorică"[18].

Ca membru în colectivul de redacţie al publicaţiei patronate de Astra, „Transilvania", s-a folosit de paginile ei pentru a difuza frânturi din reconstituirile sale istorice despre destinul românilor ortodocși în tulburătorul veac al XVIII-lea, valorificând și de astă dată documente de arhivă inedite[19]. S-a implicat și în chestiunea nevralgică a vechimii mitropoliei ortodoxe a românilor ardeleni, căreia a căutat și el, ca și istoricii ortodocși care l-au precedat, să-i găsească noi resorturi documentare înainte de epoca lui Mihai Viteazul[20].

Ședinţa Academiei Române din 8 iunie 1916 îi aducea validarea meritelor științifice, prin alegerea ca membru corespondent, pe locul rămas liber prin desemnarea lui Lupaș ca membru plin. Expunerea de motive citită în plen de un inițiator al slavisticii de la noi, Ioan Bogdan, evidenţia în special rezonanţa muncii sale documentare, prin textele scoase la lumină din arhivele rusești și cunoștinţele foarte bune de paleografie slavă[21]. Momentul a fost punctat și de presa din Ardeal, în aceeași tonalitate elogioasă față de metodologia cercetării afișată și instrumentarul paleografic deținut[22].

---

[18] Idem, *Două monografii istorice*, în „Revista Teologică", Sibiu, an VIII, nr. 1–2, 1–15 ianuarie 1914, p. 27.

[19] Idem, *Curtea din Viena și mișcarea politică a Românilor din Ardeal în anii 1791–1792*, în „Transilvania", Sibiu, an XLV, 1914, nr. 1, pp. 7–12.

[20] Idem, *O nouă mărturie istorică privitoare la mitropolia Bălgradului*, în „Transilvania", Sibiu, an XLV, nr. 3, 1 martie 1914, pp. 99–102.

[21] *Ședința de la 26 mai/8 iunie 1916*, în „Analele Academiei Române. Partea administrativă și desbaterile", București, seria II, tom XXXVIII, 1915–1916, pp. 195–198.

[22] *Dr. Silviu Dragomir*, în „Gazeta Transilvaniei", Brașov, an LXXIX, nr. 135, 24 iunie/7 iulie

Silviu Dragomir a fost atent la climatul politic, iar textele sale au avut un evident mesaj naţional, dar au mizat şi pe rostul educativ al istoriei, într-o perioadă ce se anunţa extrem de nevralgică, în preajma Marelui Război[23]. În ciuda tensiunii politice, a continuat să recepteze cu interes noutăţile istoriografice, iar filonul său de ardelean i-a alimentat exuberanţa atunci când descoperea nu doar o lucrare ce respira clar meticulozitatea strângerii de documente, specifică pozitivismului, dar mai ales când un atare demers îi aparţinea unui ardelean[24].

În aceşti ani interesul său major s-a îndreptat spre istoria ecleziastică a românilor ardeleni din secolele XVII- XVIII, coagulând treptat câteva studii[25] care au condus, după Marea Unire, la lucrarea ce i-a adus notorietatea printre istoricii contemporani, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal*. Fidel bisericii proprii, Dragomir a încercat să privească problema unirii cu Biserica Romei din tabăra ortodoxă, aşa cum a făcut-o, bunăoară, atunci când a vrut să contureze reacţiile braşovenilor şi ale domnitorului Constantin Brâncoveanu la adresa ierarhului Atanasie Anghel după revenirea de la Viena, cu ocazia sinodului din 1701, colaţionând documente edite ale istoricilor români, maghiari şi germani şi documente inedite din arhivele maghiare[26]. De asemenea, a încercat să aducă în faţa cititorilor o problematică mai puţin dezbătută până atunci, încercând să lămurească începuturile episcopatului greco-catolic condus de Ioan Patachi, apelând la documente edite, cu acelaşi partizanat ortodox însă[27],

---

1916, p. 1; *Ardeleni distinşi de Academia Română*, în „Transilvania", Sibiu, an XLVII, nr. 1–6, 1916, p. 75; Sorin Şipoş, *Silviu Dragomir istoric*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2002, p. 39.

[23] Silviu Dragomir, *Încercări de înţelegere între români şi unguri*, în „Luceafărul", Sibiu, an XIII, nr. 2, 16 ianuarie 1914, pp. 33–35.

[24] Un comentariu extrem de laudativ la volumele de documente despre Ştefan cel Mare, editate de Ioan Bogdan. Cf. Idem, *Dări de seamă*, în „Luceafărul", Sibiu, an XIII, nr. 4, 16 februarie 1914, pp. 120–122.

[25] Idem, *Contribuţii privitoare la relaţiile bisericii româneşti cu Rusia în veacul al XVII-lea*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secţiunii Istorice", seria II, tom XXXIV şi extras, Bucureşti, 1912, în care a comentat, transcris şi tradus documente din arhivele ruseşti, pornind pe urmele clericilor români care s-au îndreptat, din varii motive, spre Rusia, în secolul al XVII-lea. Manuscrisul, ce fusese trimis pe adresa Academiei Române, a trecut prin examinarea riguroasă a istoricului versat în probleme de slavistică, Dimitrie Onciul, care a validat importanţa documentelor şi probitatea traducerii (Idem, *Relaţiile bisericii române cu Rusia*, în „Telegraful român", Sibiu, an LX, nr. 111, 20 octombrie/2noiembrie 1912, pp. 458–459).

[26] Idem, *Cei dintâi potrivnici ai unirii*, în „Anuarul Institutului pedagogic-teologic al arhidiecezei ortodoxe române transilvane pe anul şcolar 1914/15", Sibiu, 1915, an XXXI, pp. 3–43.

[27] Idem, *Alegerea şi numirea episcopului unit Ioan Patachi*, în „Revista Teologică", Sibiu, an IX, nr. 16–18, 15 octombrie–15 noiembrie 1915, pp. 261–276.

ceea ce a declanșat un răspuns critic și noi adăugiri documentare din partea lui Zenovie Pâclișanu[28].

Începând cu anul școlar 1916/1917 starea de război ce tulburase și Transilvania a făcut ca elevii secției pedagogice a Seminarului Andreian din Sibiu să fie transferați la Arad, în timp ce elevii secției teologice l-au urmat pe mitropolitul Vasile Mangra la Oradea. Între profesorii însoțitori la Arad era și Silviu Dragomir, aflat deja în oarece animozitate cu ierarhia ortodoxă ardeleană, care încercase, fără succes, să-l înlăture din postul de profesor[29]. Retras în mediul arădean, Dragomir s-a apropiat și de un capitol de istorie locală. S-a dovedit receptiv și atent la ceea ce se scria de către istoricii maghiari și sârbi, astfel că a dorit să fructifice acele lecturi, așa cum a făcut-o în reconstituirea istoriei episcopiei arădene, valorizând chiar și semnificația toponimelor, a mențiunilor disparate despre statutul românilor din zonă[30], ceea ce i-a atras, de astă dată, aprecieri din partea confraților de la „Cultura creștină"[31].

Cât s-a aflat în ambianța sibiană profesorul Dragomir a fost și o voce a intelectualității românești, asumându-și misiunea publică a istoricului, așa cum a făcut de exemplu, periodic, la reuniunile Astrei[32], în fața unui auditoriu eterogen, la serata meseriașilor sibieni din octombrie 1911[33] sau la reuniunea ucenicilor din iarna anului 1915, când a sintetizat[34] concluziile exprimate în urmă cu doi ani, în lucrarea colectivă *Contribuțiuni la istoria românilor de pe Pământul Crăiesc*, explicând, pe înțelesul celor prezenți, statutul juridic al românilor de pe Fundus Regius[35].

---

[28] Zenovie Pâclișanu, *Alegerea și denumirea episcopului unit Ioan Patachi. Îndreptări și întregiri la articolul d. Silviu Dragomir din nr. 16–18, 1915 al „Revistei Teologice" din Sibiu*, în „Cultura creștină", Blaj, an VI, nr. 2, 25 ianuarie 1916, pp. 37–43 și nr. 3, 10 februarie 1916, pp. 68–75.

[29] *Adăpostirea inst. ped. gr. or. rom. din Sibiu*, în „Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad", Arad, 1917, pp. 43–44; Emanuil Rus, *op. cit.*, pp. 4–5; Sorin Șipoș, *Silviu Dragomir istoric*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2002, p. 38.

[30] Silviu Dragomir, *Studii din istoria mai veche a românilor de pe teritoriul diecezei arădane*, în „Transilvania", Sibiu, an XLVIII, nr. 1–6, 1 iulie 1917, pp. 12–33.

[31] Zenovie Pâclișanu, *Cărți și reviste*, în „Cultura creștină", Blaj, an VI, nr. 16–17, septembrie-octombrie 1917, pp. 500–502.

[32] În 24 decembrie 1911, valorificând material documentar inedit despre călătorii români în Rusia, în secolele XVII-lea–XVIII, în *Conferențele de la Asociație*, în „Telegraful român", Sibiu, an LIX, nr. 130, 13/26 decembrie 1911, p. 553.

[33] *Serate ale meseriașilor noștri*, în „Telegraful român", Sibiu, an LIX, nr. 121, 17/30 noiembrie 1911, p. 515.

[34] *Scrisoare din Sibiu*, în „Românul", Arad, an IV, nr. 26, 2/15 februarie 1914, p. 4.

[35] Silviu Dragomir, „Studiu critic în legătură cu cartea dlui G. Müller, arhivarul universității săsești", în vol. *Contribuțiuni la istoria românilor de pe Pământul Crăiesc*, editat de Ilarion

Implicarea sa în viaţa politică şi afilierea la gruparea „tinerilor oţeliţi", alături de alte nume cunoscute în peisajul intelectualităţii ardelene (Goga, Lupaş, Chendi, Tăslăuanu), care marşase pe susţinerea interesului naţional şi nu a dialogului româno-maghiar, nu a rămas străină de discursul lui istoriografic, care s-a îndreptat şi spre problema naţională a românilor ardeleni din nevralgicul Secol al Luminilor, aşa cum se poate vedea în câteva contribuţii ale sale, documentare şi explicative[36].

Astfel, în preajma momentului excepţional de la 1 Decembrie 1918, Silviu Dragomir era deja o prezenţă vizibilă în viaţa politică din Transilvania, membru în Comitetul Executiv al Partidului Naţional Român, care lansase la 1 noiembrie apelul către români[37]. Prezent la Marea Adunare de la Alba Iulia ca reprezentant al presei, sosise în oraşul unirii cu o zi înainte, venind de la Sibiu, alături de alţi delegaţi[38]. După cum mărturisea amicul său de mai târziu, Eugeniu Speranţia, „la adunarea de la Alba-Iulia, fusese cel mai tânăr dintre cei ce au cuvântat în faţa poporului, iar cuvântarea sa a fost dintre cele mai limpezi şi curgătoare, plină de înţelepciune şi entuziasm comunicativ"[39].

Sub puternica impresie a istoriei trăite la Alba Iulia, atent la climatul politic contemporan, Silviu Dragomir a reacţionat prompt faţă de opinia unui tânăr confrate maghiar despre Avram Iancu[40], încercând să menajeze spiritele şi să pledeze pentru concivilitatea româno-maghiară, un subiect extrem de sensibil în atmosfera acelor luni de la finele anului 1918. Avram Iancu era de pe atunci unul din personajele sale favorite, destinul acestui revoluţionar emblematic

---

Pușcariu, Ioan de Preda, Lucian Borcia, Ioan Lupaș, Ion Mateiu și Silviu Dragomir, Sibiu, 1913, pp. VII-CIV.

[36] Idem, *Corespondența episcopului Gherasim Adamovici și mișcarea de emancipare a clerului și poporului românesc în anul 1791*, Sibiu, 1911; *Acte și documente* culese și publicate de Virgil Cioban și Silviu Dragomir, Sibiu, 1914.

[37] Numele lui apare alături de Andrei Bârseanu, Ion Lapedatu, Ilie Beu, Nicolae Bălan, Nicolae Ivan. *Cetăţeni! Fraţi români*, în „Gazeta poporului", Sibiu, an I, nr. 44, 3 noiembrie 1918, p. 1; *Manifestul românilor din Sibiu*, în „Gazeta Transilvaniei", Braşov, an 80, nr. 122, 25 octombrie/7 noiembrie 1918, p. 2.

[38] *Sosirea sibienilor*, în „Alba Iulia", număr ocazional, 18 noiembrie/1 decembrie 1918, p. 3; *Lista delegaţilor care au fost trimişi din partea cercurilor electorale la Marea Adunare Naţională din Alba Iulia*, în „Gazeta oficială publicată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului şi ţinuturilor româneşti din Ungaria", Sibiu, nr. 5, 5/18 ianuarie 1919, p. 23; Sorin Șipoș, *Silviu Dragomir istoric*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2002, pp. 40–41.

[39] Eugeniu Speranţia, *Figuri universitare: Silviu Dragomir*, în „Steaua", Cluj, an XVII, nr. 11, noiembrie 1966, p. 43.

[40] Silviu Dragomir, *Un cuvânt înţelept*, în „Gazeta poporului", Sibiu, an I, nr. 1, 6 ianuarie 1918, p. 5.

ardelean reținându-i deja atenţia în câteva încercări editoriale, bunăoară sub forma unei restituiri documentare în ediţia de Crăciun a gazetei „Tribuna" din anul 1911, în care a transcris un document din arhivele rusești, însoţit de un succint comentariu[41]. Apelând la istorie, găsise în figura lui Avram Iancu un personaj util în pledoaria sa pentru armonizarea relaţiilor româno-maghiare.

## 2. Înspre noi începuturi

Anul 1919 l-a prins și pe Silviu Dragomir în tumultul schimbărilor, calităţile sale jurnalistice fiind considerate elocvente pentru a i se încredinţa, din partea Consiliului Dirigent, conducerea biroului presei[42]. Avea deja un exerciţiu gazetăresc, asumându-și chiar anumite responsabilităţi, după începuturile de la „Revista Teologică", fiindcă, alături de același Nicolae Bălan și de Ion Broșu, a scos la Sibiu „Gazeta poporului", la începutul anului 1918, o publicaţie cu un pregnant discurs naţional. În general, Silviu Dragomir a fost prezent în această calitate, de șef al biroului presei, la momentele importante ale Ardealului din anul 1919, care au avut menirea de a deschide drumul integrării noii provincii în Regatul României. Astfel, a fost între cei care au întâmpinat la Sibiu, la începutul lunii aprilie, delegaţia engleză condusă de Edward Madge[43], alături de generalul Moșoiu și de Iuliu Maniu, a asistat la sosirea principelui Carol la Sibiu în 8 aprilie 1919 și apoi a fost între cei care l-au însoţit în călătoria sa prin Ardeal, alături de Iuliu Maniu, Aurel Vlad și generalul Boeriu[44]. Nu a lipsit nici de la primirea grupului de ziariști occidentali la Sibiu, în 25 aprilie 1919, însoţiţi de G. Moroianu[45], nici de la intrarea cuplului regal în Sibiu, ca reprezentant

---

[41] Idem, *Raportul oficial al comandantului rus din 1849 despre Avram Iancu*, în „Tribuna", Sibiu, an XV, nr. 283, 25 decembrie 1911/ 7 ianuarie 1912, p. 5.

[42] *Știri din Transilvania*, în „Dimineaţa", București, an XIII, nr. 4576, 7 ianuarie 1919, p. 2; *Răvașul săptămânii*, în „Gazeta poporului", Sibiu, an II, nr. 3, 19 ianuarie 1919, p. 6*; Știri din Transilvania*, în „Drapelul", Lugoj, an XIX, nr. 7, 17 ianuarie/30 ianuarie 1919, p. 3; *De la biroul presei din Sibiu*, în „Dimineaţa", București, an XVI, nr. 4576, 7 ianuarie 1919, p. 2.

[43] *Buna Vestire a oaspeţilor englezi*, în „Patria", Cluj, an I, nr. 45, 9 aprilie 1919, p. 2.

[44] *Prinţul moștenitor Carol în Sibiu*, în „Foaia poporului", Sibiu, an 27, nr. 14, 31 martie/13 aprilie 1919, p. 2; *Calea prinţului*, în „Unirea poporului", Blaj, an XXIX, nr. 12, 17 aprilie 1919, p. 4; *Sosirea principelui Carol la Sibiu*, în „Patria", Cluj, an I, nr. 45, 9 aprilie 1919, p. 3; *Informaţiuni*, în „Patria", Cluj, an I, nr. 46, 10 aprilie 1919, p. 3; *Prinţul Carol a sosit în Sibiu*, în „Gazeta poporului", Sibiu, an II, nr. 15, 13 aprilie 1919, pp. 4–5; Rep., *Drumul de triumf al prinţului Carol prin Ardeal*, în „Patria", Cluj, an I, nr. 47, 11 aprilie 1919, p. 2.

[45] *O vizită a ziariștilor aliaţi la Sibiu*, în „Dimineaţa", București, an XVI, nr. 4670, 1/18 mai 1919, p. 1; *Delegaţia ziariștilor aliaţi la Sibiu*, în „Foaia poporului", Sibiu, an 27, nr. 17, 4 mai 1919, p. 4; *Știri*, în „Unirea poporului", Blaj, an XXIX, nr. 14, 1 mai 1919, p. 6.

al biroului de presă, în prima vizită oficială în Transilvania[46]. A fost unul dintre ardelenii entuziasmaţi de ideea sărbătoririi şi la Sibiu a zilei de 10 mai, alături de alţi membri ai Consiliului Dirigent, preoţi, ofiţeri, funcţionari, rostind un discurs în sala teatrului din oraș despre semnificaţia acestei zile și despre legătura istorică dintre teritoriile reunite în graniţele Regatului României: „în şirul vorbirei, dl. Dragomir a adus omagiu soldatului român, care cu dragostea lui de frate, prin curajul său fără pereche în lume, a făurit România de azi”[47].

Vara anului 1919 a însemnat pentru Silviu Dragomir o prezenţă activă la şedinţele Marelui Sfat Naţional, în calitatea sa de secretar, fiind atent la mersul dezbaterilor, la alocuţiunile rostite şi la respectarea cadrului legislativ[48].

Din toamnă, în faţa sa s-a deschis o altă etapă a carierei profesionale: cea de profesor agregat la universitatea românească din Cluj, fiind numit la Facultatea de Litere şi Filosofie, ca responsabil al cursurilor de Istoria popoarelor sud-est europene şi diplomatică slavă[49]. În această situaţie, a demisionat din postul de şef al resortului presei[50], demisia sa fiind un preambul al noului drum spre care se îndrepta. Simbolic, porţile cursurilor în limba română la universitatea clujeană au fost inaugurate de lecţia de deschidere rostită de Vasile Pârvan, la 3 noiembrie 1919, în faţa unui public numeros, urmată în zilele următoare, de lecţiile de deschidere ale celorlalţi profesori. Vocea lui Silviu Dragomir s-a auzit pentru prima oară în acest nou cadru instituţional în seara zilei de 4 noiembrie, între orele 17–18, când a rostit lecţia intitulată *Privire asupra relaţiilor noastre cu sârbii*, pentru a fi apoi urmată de cea a lui Vasile Bogrea[51].

---

[46] *Maiestăţile lor Regele şi Regina prin Ardeal şi părţile ungurene*, în „Foaia poporului”, Sibiu, an 27, nr. 22, 8 iunie 1919, p. 2; *Primirea suveranilor în Sibiu*, în „Renașterea română”, Sibiu, an I, nr. 106, 1 iunie 1919, p. 3.

[47] *Serbarea zilei de 10 mai*, în „Foaia poporului”, Sibiu, an 27, nr. 19, 13 mai 1919, pp. 5–6; *Primul zece Mai*, în „Renașterea română”, Sibiu, an I, nr. 92, 13 mai 1919, p. 2.

[48] Coresp., *Înainte de şedinţa a treia a Marelui Sfat*, în „Gazeta Transilvaniei”, Braşov, an 80, nr. 157, 2 august 1919, pp. 1–2; *Dezbaterile Marelui Sfat Naţional*, în „Gazeta Transilvaniei”, Braşov, an 80, nr. 158, 5 august 1919, p. 2 şi nr. 162, 9 august 1919, p. 1.

[49] *Universitatea din Cluj*, în „Gazeta Transilvaniei”, Braşov, an 80, nr. 191, 16 septembrie 1919, p. 3; Oana Habor, „Silviu Dragomir”, în vol. *Facultatea de Litere şi Filosofie*, coordonator Ana-Maria Stan, editori: Ioan-Aurel Pop, Simion Simon, Ioan Bolovan, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2019, pp. 259–260.

[50] *Informaţiuni*, în „Renașterea română”, Sibiu, an I, nr. 210, 9 octombrie 1919, p. 2; *Ultima oră*, în „Drapelul”, Lugoj, an XIX, nr. 103, 7 octombrie 1919, p. 3; *Informaţiuni*, în „Foaia poporului”, Sibiu, an 27, nr. 40, 12 octombrie 1919, p. 7.

[51] *Lecţiile de deschidere la Universitatea din Cluj*, în „Gazeta Transilvaniei”, Braşov, an 80, nr. 233, 7 noiembrie 1919, p. 1; *Deschiderea Universităţii din Cluj*, în „Glasul Bucovinei”, Cernăuţi, an II, nr. 295, 23 noiembrie 1919, p. 3.

Însă în toamna anului 1919 Silviu Dragomir a rămas în acest registru plin de speranţe al învăţământului universitar şi nu s-a îndreptat către viaţa politică, deşi alţi colegi de la universitatea clujeană au făcut acest pas, aşa că numele său nu se regăsește în lista de candidaţi la alegerile parlamentare din toamnă. Oricum, ardelenii erau încă puternic ataşaţi de Partidul Naţional Român, care depusese liste de candidaţi doar în această provincie şi continua să se recomande ca un apărător al intereselor naţionale ale românilor în faţa „străinilor", care veneau de astă dată de la sud de Carpaţi.

## 3. Profesor şi militant naţional

La 1 februarie 1920 îl regăsim pe Silviu Dragomir în atmosfera efervescentă din Cluj legată de inaugurarea universităţii româneşti, în prezenţa cuplului regal. Evident, se număra și între profesorii de la Facultatea de Litere și Filosofie care au depus jurământul faţă de noul regim[52]. De asemenea, fusese primul dintr-o serie de dascăli clujeni care a împărtăşit cititorilor presei proiectele sale pe acest drum nou care i se deschisese. Ca profesor la universitate, el a rămas în acelaşi cadru ştiinţific al preocupărilor sale, interesat de istoria popoarelor cu care românii se învecinaseră de-a lungul secolelor şi dornic să înfiinţeze un institut care să se ocupe cu istoria acestor popoare[53]. De fapt, o mare parte din energia şi capacităţile sale intelectuale le va consuma în sălile de curs, unde preda cursuri şi seminarii circumscrise orizontului său de interes[54]. Integrarea sa în colectivul de la universitatea din Cluj a însemnat intrarea în etapa maturizării intelectuale, dar şi posibilitatea dialogului cotidian cu colegii săi, de la celelalte discipline: Ioan Lupaş, Alexandru Lapedatu, Ioan Ursu, Nicolae Bănescu, episodic cu Vasile Pârvan etc. Desigur, a atârnat greu în balanţă şi de astă dată specializarea sa în studiile slave, dobândită la Universitatea din Cernăuţi, unde-l avusese profesor şi pe Sextil Puşcariu, devenit, printr-o favorabilă conjunctură, rectorul universităţii clujene, cu care se mai întâlnise ocazional, prin Ardeal şi se asociase grupului de discipoli în momentul organizării

---

[52] *Profesorii universitari, numiţi la Cluj, care au depus jurământul*, în „Patria", Cluj, an II, nr. 23, 3 februarie 1920, p. 2; Vasile Puşcaş, „Universitatea din Cluj şi idealul universităţii moderne (1919–1940)", în vol. *Alma Mater Napocensis. Idealul universităţii moderne*, Cluj-Napoca, Fundaţia Culturală Română, 1994, p. 14; Oana Habor, *op. cit*., pp. 259–260.

[53] P., *Ce ne spun Profesorii universitari din Cluj*, în „Dimineaţa", Bucureşti, an XVII, nr. 4933, 5 februarie 1920, p. 3.

[54] Era titularul următoarelor cursuri: Paleografia slavo-română, Istoria poporului sârbesc până la 1459, Capitole din viaţa socială şi de stat a sârbilor până la 1459, Istoria Banatului. *Facultatea de Litere şi filosofie*, în „Anuarul Universităţii din Cluj", an I, 1919–1920, Cluj, 1920, p. 32.

la Cluj, a Muzeului limbii române și a apariţiei anuarului „Dacoromania”[55]. Numele lui Silviu Dragomir a rămas cumva până astăzi corelat cu activitatea laborioasă desfășurată la universitate, în cadrul Centrului de studii transilvane al cărui fundament l-a pus, ca unul care acordase prioritate istoriei ardelene, la fel și în cazul revistei cu titlu semnificativ pe care o va coordona, „Revue de Transylvanie”, începând cu anul 1934[56].

Revenind la începutul perioadei sale clujene, nici în anul 1920 numele lui Silviu Dragomir nu s-a regăsit pe listele de candidaţi la alegerile parlamentare în urma demiterii guvernării efemere a lui Vaida-Voevod. Dar totuși, istoricul nu a părăsit terenul politicii după venirea la Cluj, dimpotrivă, alături de alţi universitari, a activat în cadrul Partidului Naţional Român, fiind prezent la varii reuniuni ale acestuia, erijându-se și ca susţinător al altor candidaţi la alegeri. Astfel, ca membru al Comitetului celor 100 din cadrul Partidului Naţional Român, a fost prezent în zilele de 23–24 aprilie 1920 la Alba Iulia, la Congresul care l-a reales pe Iuliu Maniu la conducerea partidului și care a validat colaborarea cu Partidul Ţărănesc al lui Mihalache și cu Partidul Naţional-Democrat al lui Iorga[57], ce avea rolul de a pregăti lupta electorală.

Cu aceeași miză politică, Silviu Dragomir s-a aflat la Târgu Mureș, în 22–23 mai 1920, însoţindu-l pe Iuliu Maniu, pentru a sprijini candidatura pe listele Partidului Naţional Român din Mureș a lui Ion Chiroi, fost voluntar în armata română și fost prefect de Maramureș, un personaj destul de șters faţă de Ioan Vescan, primul prefect de Mureș, de după Marea Unire, care-l însoţea. La adunarea electorală care a avut loc la Palatul Culturii, „într-o sală strălucită cum nu mai este alta în Ardeal”[58], vocea istoricului Silviu Dragomir s-a auzit după cea a lui Iuliu Maniu, într-o pledoarie pentru consolidarea sentimentului naţional în

[55] Sextil Pușcariu, *Memorii*, ediţie de Magdalena Vulpe, prefaţă de Ion Bulei, București, Editura Minerva, 1978, pp. 168, 290, 547–549; Silviu Dragomir, *Câteva urme ale organizaţiei de stat slavo-române*, în „Dacoromania. Buletinul Muzeului limbei române”, Cluj, an I, 1920–1921, pp. 147–161.

[56] Ion Breazu, *Universitatea românească „Regele Ferdinand I” din Cluj*, ediţie îngrijită și studiu introductiv de Vasile Pușcaș, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2019, p. 105; Pompiliu Teodor, *Introducere în istoria istoriografiei din România*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2002, p. 200.

[57] *Comitetul electoral al Partidului Naţional Român*, în „Românul”, Arad, an IX, nr. 91, 30 aprilie 1920, p. 2; *Tot Congresul de la Alba Iulia*, în „Drapelul”, Lugoj, an XX, nr. 89, 6 mai 1920, p. 1; *Congresul de la Alba Iulia*, în „Patria”, Cluj, an II, nr. 91, 28 aprilie 1920, pp. 1–2; *Congresul de la Alba Iulia*, în „Foaia poporului”, Sibiu, an 28, nr. 19, 2 mai 1920, pp. 1–3; Marin Pop, *Activitatea organizaţiei Partidului Naţional Român din judeţul Hunedoara, în perioada 1919–1922*, în „Sargetia”, Deva, serie nouă, II, 2011, pp. 474–475.

[58] *Marea adunare poporală din Târgul Mureșului*, în „Patria”, Cluj, an II, nr. 111, 26 mai 1920, pp. 1–2.

lumea rurală din jur. Episodul s-a dovedit a fi unul destul de delicat, în condiţiile în care în zonă fuseseră prezenţi şi averescanii Goga şi Tăslăuanu, pentru „a zăpăci spiritele”[59]. Era momentul în care predominanţa politică a Partidului Naţional în Transilvania avea să fie afectată de reprezentanţii altor partide ori chiar de traseismul unora[60].

Activitatea politică nu era singurul domeniu în care Dragomir s-a implicat în afara profesiei sale didactice, în anii ‘20 ai secolului XX. Este demn de apreciat că nu și-a temperat entuziasmul nici în plan religios, ca unul care a fost și a rămas atașat de lumea ortodoxă. Astfel, a fost prezent la Congresul naţional-bisericesc, care l-a ales pe Nicolae Bălan în funcţia de mitropolit al Ardealului, în 14/27 februarie 1920[61], după cum a fost prezent și la instalarea acestuia, câteva săptămâni mai târziu, în 15/28 mai, ca delegat al Universităţii clujene, alături de rectorul Sextil Pușcariu și de profesorii Onisifor Ghibu și Ioan Lupaș[62]. De asemenea, Silviu Dragomir a făcut parte și din comitetul desemnat în problema unificării Bisericii Ortodoxe din România, fiind un apărător al principiilor de organizare șaguniene[63]. Ca atare, s-a aflat la București, în 19 septembrie 1920, la lucrările adunării bisericești pe aceeași temă, în care a pledat pentru o mai largă reprezentativitate de clerici și mireni în structurile organizatorice ale Bisericii Ortodoxe Române, propunându-i ca posibili membri pe Nicolae Iorga și pe diaconul Nicolae Popescu[64].

În plan cultural, la sugestia lui Teodor V. Păcăţian, secţiunea istorico-etnografică a Astrei, din care el făcea parte ca membru corespondent, a fost reorganizată în toamna anului 1920 și partajată în două secțiuni distincte, istorică și etnografică. În aceste circumstanţe, Silviu Dragomir a devenit membru activ al secţiunii istorice, alături de alte nume nou intrate în respectiva societate

---

[59] *Ibidem*, p. 1.

[60] Marin Pop, *op. cit*., pp. 476–477. De exemplu, în anul 1920 a fost dificil pentru istoricul Ștefan Meteș să obțină un nou mandat de parlamentar și abia în alegerile parţiale de la Ilia a reușit acest lucru, după ce inițial pierduse în circumscripţia Deva (unde însă în 1919 fusese câștigător), în fața lui Petru Groza, fost membru al Partidului Naţional Român, trecut în barca Partidului Poporului.

[61] *Congresul național bisericesc*, în „Biserica și școala”, Arad, an XLIV, nr. 8, 23 februarie/7 martie 1920, pp. 1–2.

[62] *Hirotonirea și instalarea mitropolitului nostru Nicolae*, în „Foaia diecezană”, Caransebeș, an XXXV, nr. 23, 13 iunie 1920, p. 2.

[63] *Ultime informațiuni*, în „Dimineața”, București, an XVII, nr. 5079, 5 septembrie 1920, p. 5.

[64] Miss, *Deschiderea Constituantei bisericești*, în „Dimineața”, București, an XVII, nr. 5092, 20 septembrie 1920, p. 3; *Deschiderea Constituantei bisericești*, în „Înfrăţirea”, Cluj, an I, nr. 41, 22 septembrie 1920, p. 3.

culturală, adică Ion Ursu, Nicolae Bănescu, Gheorghe Vâlsan, cu toate că pe lista inițială de propuneri, prezentată de Păcățian, se regăseau și numele altor istorici consacrați, ca Iorga, Onciul, Pârvan[65].

Din perspectiva contribuției istoriografice, Silviu Dragomir și-a delimitat câteva direcții clare de cercetare, pe care le-a urmat: slavistica, mișcarea națională a românilor ardeleni, istoria ecleziastică a secolelor XVII–XVIII, afirmându-se, așa cum s-a spus, în descendența istoriografiei românești pozitiviste[66]. Anul 1921 i-a oferit, într-un context aniversar, prilejul de a-și exprima public admirația față de opera istoricului Nicolae Iorga, cu care se identificase până la un punct, rezonând amândoi la aceleași resorturi naționale. Vârsta de 50 de ani pe care istoricul o aniversase a fost marcată prin mai multe articole și numere omagiale ce i-au fost dedicate în presa ardeleană, între semnatari fiind și Silviu Dragomir. Astfel, într-un număr din gazeta clujeană „Patria", a exprimat recunoștința istoriografiei ardelene față de maniera în care, cu mult înainte de unirea din 1918, Nicolae Iorga s-a apropiat și atașat de istoria românilor ardeleni, în mai multe etape creatoare, începând cu lucrarea *Sate și preoți din Ardeal* (1901) și încheind cu *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria* (1915)[67]. Tot un eseu admirativ a fost și textul pe care l-a publicat în revista „Cele Trei Crișuri", în care a propus câteva reflecții pe marginea cărții istoricului din anul 1915, în termeni extrem de laudativi la adresa metodei, concepției istorice, surselor folosite, fără derogări de la ideea națională: „se pare că d. Iorga a simțit «sângele și lacrimile» ce se desprind din fiecare pagină a trecutului nostru, ca și când ar fi trăit aievea frământările sufletești și luptele dramatice pe care le zugrăvește"[68].

În anul 1921 Silviu Dragomir și-a desfășurat activitatea după aceleași coordonate, continuând să-și împartă timpul între responsabilitățile didactice și cele științifice, religioase și politice. L-a secondat pe Sextil Pușcariu în demersurile derulate sub egida Muzeului limbii române, conferențiind la invitația acestuia pe teme legate de romanitatea balcanică[69], după cum a luat parte la Sinodul eparhiei ortodoxe a Clujului, convocat la 9 mai 1921, pentru alegerea

[65] T. V. Păcățian, *Raportul secțiunii istorice-etnografice către ședința plenară*, în „Transilvania", Sibiu, an LI, nr. 5–9, septembrie 1920, p. 662; *Consemnarea membrilor Astrei pe anul 1920*, în „Transilvania", Sibiu, an LII, nr. 7–8, iulie-august 1921, p. 656.

[66] Pompiliu Teodor, *Silviu Dragomir*, în „Tribuna", Cluj-Napoca, an XXI, nr. 46, 17 noiembrie 1977, p. 8.

[67] Silviu Dragomir, *Nicolae Iorga, ca istoric al Ardealului*, în „Patria", Cluj, an III, nr. 132, 20 iunie 1921, p. 1.

[68] Idem, *N. Iorga*, în „Cele Trei Crișuri", Oradea, an II, nr. 12, 1 iulie 1921, p. 360.

[69] *Muzeul limbii române*, în „Patria", Cluj, an III, nr. 281, 14 decembrie 1921, p. 1.

titularului episcopiei ortodoxe a Vadului și Feleacului, în persoana lui Nicolae Ivan[70]. S-a aflat și atunci, ca și în alte episoade, în compania colegilor de la facultate, Ioan Lupaș și Alexandru Lapedatu, după cum îl regăsim și în comisia instituită de directorul Dimitrie Onciul al Arhivelor Statului, pentru organizarea filialei instituției la Cluj[71].

În plan politic, a continuat să se implice în activitatea Partidului Național Român, fiind prezent la ședințele conducerii acestuia, la dezbaterile vizând prioritățile de pe agenda politicii interne, cum au fost cele legate de viitoarea Constituție și criticile la adresa procesului electoral derulat în toamna anului 1920, cum s-a întâmplat la Cluj, în zilele de 26–28 mai 1921[72]. De asemenea, a participat și la constituirea Cercului de studii al Partidului Național, în orașul în care rezida, la 10 decembrie 1921, într-o întrunire condusă de Emil Hațieganu, decanul Facultății de drept, care își propunea o sistematizare a programului partidului și o mai bună difuzare a acestuia în rândul electoratului ardelean. Ca atare, cei mai cunoscuți membri ai partidului au fost împărțiți în mai multe secții, Dragomir regăsindu-se atât în Secția afacerilor externe (alături de Vaida), cât și în cea culturală (alături de Lupaș și Agârbiceanu)[73].

Anul 1922 a însemnat pentru istoricul Dragomir o mai mare vizibilitate în plan științific, fiind invitat să conferențieze și în aula Academiei Române din București, intervențiile sale având parte de comentarii pozitive în presă. Astfel, la ședința din 27 ianuarie 1922 a rostit comunicarea *Vlahii din Serbia în secolele XII–XV*, discursul său urmând după cel al lui Nicolae Iorga[74]. Așa cum era de așteptat, textul său valoriza un număr de 39 de documente sârbești, identificate în arhive străine și în culegeri edite de documente. A fost și anul în care, la propunerea aceluiași Iorga, a primit din partea Academiei Române premiul Năsturel, în valoare de 5000 lei, pentru volumul I din lucrarea *Istoria*

---

[70] *Convocarea Sinodului eparhial al Clujului*, în „Patria", Cluj, an III, nr. 92, 29 aprilie 1921, p. 2; *Sinodul eparhiei ortodoxe a Clujului*, în „Patria", Cluj, an III, nr. 99, 10 mai 1921, p. 99.

[71] *Știrile zilei*, în „Aurora", București, an I, nr. 45, 14 decembrie 1921, p. 3.

[72] *Hotărârile Partidului Național*, în „Foaia poporului", Sibiu, an 29, nr. 23, 5 iunie 1921, pp. 1–3; *Consfătuirea și hotărârile Partidului Național*, în „Patria", Cluj, an III, nr. 115, 30 mai 1921, p. 1.

[73] *Cercul de studii al Partidului Național Român*, în „Patria", Cluj, an III, nr. 294, 30 decembrie 1921, p. 1.

[74] S-a publicat apoi în „Anuarul Institutului de Istorie Națională" din Cluj, pe anul 1921/1922 și sub formă de broșură, în 1922; *Ședința publică 27 ianuarie 1922*, în „Analele Academiei Române", tom XLII, ședințele din 1921–1922, București, 1923, p. 32; *Ședința Academiei Române*, în „Înfrățirea", Cluj, an II, nr. 433, 31 ianuarie 1922, p. 8.

*dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII*[75]. Cu câteva zile înainte de anunţul oficial al premiilor, colegul său, Ioan Lupaş, în şedinţa din 31 mai, releva constanţa sa tematică, inimitabilă, tocmai datorită importanţei documentelor din arhivele sârbeşti şi ruseşti în geneza lucrării sale[76].

Pentru lumea politică, anul 1922 a fost unul aniversar căci unul din amfitrionii ei, Alexandru Vaida-Voevod, împlinea 50 de ani, prilej pentru Silviu Dragomir de a sublinia, în repetate rânduri în presa românească, rolul politic al acestuia în recunoaşterea unirii Basarabiei cu România de către Marile Puteri[77]. De asemenea, istoricul i-a evocat activitatea politică şi în articole mai puţin elitiste, adresate cititorilor de rând[78], în condiţiile în care Partidul Naţional nu era în relaţii amiabile cu noii guvernanţi, după instalarea liberalilor la putere, în ianuarie 1922, când Ionel Brătianu fusese desemnat premier. Pentru ardeleni, Vaida-Voevod fusese un reper inconfundabil, dovadă maniera în care se făcuse remarcat încă din momentul în care intrase în Parlamentul maghiar, în anul 1906, ca „un orator excelent şi un polemist, care ştia să-l zăpăcească pe adversar, când cu spiritul său fin, vioi şi invenţios, când cu uşurinţa unor replici improvizate la moment şi presărate cu ironia sa muşcătoare”[79].

Interesul lui Dragomir pentru scena politică internă a rămas în aceiaşi termeni ai apartenenţei la Partidul Naţional, ocupând şi un loc în comitetul executiv, alături de colegii săi Ioan Lupaş şi Ion Lapedatu, în momentul în care partidul a decis creşterea numărului de membri ai acestui organism de conducere[80]. La alegerile parlamentare din martie 1922 a fost pentru prima dată când numele lui Silviu Dragomir a apărut pe listele electorale ale partidului din care făcea parte, în circumscripţia din Sebeş, alături de aceiaşi camarazi, Ioan Lupaş – candidat la Sălişte şi Ion Lapedatu – candidat la Nocrich[81]. Din păcate, câteva

[75] *Repartizarea premiilor Academiei*, în „Dimineaţa”, Bucureşti, an XIX, nr. 5607, 14 iunie 1922, p. 3; *Noutăţi*, în „Libertatea”, Orăştie, an XX, nr. 24, 15 iunie 1922, p. 3; Corina Teodor, *Coridoare istoriografice. O incursiune în universul scrisului ecleziastic românesc din Transilvania anilor 1850–1920*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003, pp. 446–448.

[76] An., *Dezbinarea bisericească a românilor din Ardeal*, în „Dimineaţa”, Bucureşti, an XIX, nr.5598, 2 iunie 1922, p. 3.

[77] Un serial în „Patria” cu titlul *Basarabia şi politica rusească*, în februarie 1922.

[78] Silviu Dragomir, *Aniversarea d-lui Alex. Vaida-Voevod*, în „Dimineaţa”, Bucureşti, an XIX, nr. 5524, 1 martie 1922, p. 1.

[79] *Ibidem*, p. 1.

[80] *Întregirea comitetului executiv*, în „Gazeta Transilvaniei”, Braşov, an LXXXV, nr. 21, 31 ianuarie 1922, p. 3; Alexandru Nicolaescu, *Elita internă a Partidului Naţional Român (1919–1926)*, în „Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu»”, Series Historica, Cluj-Napoca, an LV, 2016, Supliment, p. 217.

[81] *Candidaţii Partidului Naţional Român*, în „Foaia poporului”, Sibiu, an 30, nr. 6, 12 februarie

zile mai târziu se anunţa amânarea întâlnirii lui Dragomir cu electoratul din circumscripţia ce-i fusese repartizată din cauză că „s-a îmbolnăvit de aprindere de plămâni”[82], iar ulterior a venit și retragerea sa de pe lista electorală din motive medicale și înlocuirea cu avocatul Ioan Oniţiu, cel care renunţase iniţial la candidatură, în favoarea profesorului Dragomir[83].

Dacă pentru Silviu Dragomir scena politică rămăsese până atunci cumva marginală în biografia sa, în schimb alegerile din anul 1922 au reprezentat un alt moment important pentru ceilalţi doi profesori, Ioan Lupaș[84] și Ion Lapedatu[85], care și-au continuat prezenţa în viaţa parlamentară, începută în toamna anului 1919, cu un nou mandat. O consecinţă pozitivă a acestor alegeri a fost și intrarea lui Agârbiceanu, directorul „Patriei”, în Parlament, motiv pentru care a fost sărbătorit la Cluj, în prezenţa mai multor colegi și jurnaliști, la 18 martie 1922[86].

Dar, în ansamblu, rezultatul alegerilor din 1922 a generat multe nemulţumiri în rândul membrilor Partidului Naţional Român, care au criticat maniera în care s-au desfășurat, în mod virulent în ședinţa de la Cluj din 19–21 martie: „Asupriri, furturi de voturi, bătăi și câte nedreptăţi, toate s-au întâmplat în ultimele săptămâni”[87]. Își puneau, așadar, problema, fie a nerecunoașterii rezultatului votului, fie a retragerii ulterioare din Parlament, dar în cele din urmă niciuna din cele două variante nu a fost asumată. Și de această dată, guvernul aflat la putere reușise victoria în alegerile generale. Doar că se pare că Partidul Naţional Liberal a folosit mijloace mai mult sau mai puţin oneroase pentru a se asigura de victorie, inclusiv intervenţia forţelor de ordine, pentru a limita întrunirile electorale ale partidelor concurente, sub pretextul

---

1922, pp. 1–2; *Candidaţii Partidului Naţional Român*, în „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, an LXXXV, nr. 30, 10 februarie 1922, p. 1; *Candidaţii Partidului Naţional Român*, în „Patria”, Cluj, an IV, nr. 27, 8 februarie 1922, p. 1.

[82] Rep., *Lupta electorală*, în „Foaia poporului”, Sibiu, an 30, nr. 7, 19 februarie 1922, p. 2.

[83] *Cu cine să votăm?*, în „Foaia poporului”, Sibiu, an 30, nr. 8, 26 februarie 1922, p. 2; *Ultimele informaţiuni*, în „Patria”, Cluj, an IV, nr. 35, 18 februarie 1922, p. 3.

[84] *Deputatul Săliștei dl. prof. dr. Ioan Lupaș între alegători*, în „Patria”, Cluj, an IV, nr. 178, 17 august 1922, p. 2.

[85] *Adunările Partidului Naţional*, în „Patria”, Cluj, an IV, nr. 201, 16 septembrie 1922, p. 2.

[86] *Informaţiuni*, în „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, an LXXXV, nr. 62, 21 martie 1922, p. 3; *Sărbătorirea d-lui I. Agârbiceanu*, în „Înfrăţirea”, Cluj, an II, nr. 473, 22 martie 1922, p. 3 și în „Patria”, an IV, nr.61, 21 martie 1922, p. 2.

[87] *Hotărârile Partidului Naţional*, în „Foaia poporului”, Sibiu, an 30, nr. 12, 26 martie 1922, pp. 1–2; *Dezbaterile de la Cluj ale Partidului Naţional*, în „Dimineaţa”, București, an XX, nr. 5542, 22 martie 1922, p. 9.

supravegherii atacurilor la adresa monarhiei ori a ordinii publice[88]. Aşa se face că alegerile parlamentare din anul 1922 s-au încheiat cu victoria liberalilor, care au obţinut 222 de mandate, urmaţi de Partidul Ţărănesc, cu 40 de mandate şi de Partidul Naţional Român, cu doar 26 de mandate, acestea din urmă obţinute doar în Transilvania[89]. Ulterior, au fost invocate neregularităţile comise, furtul de voturi, numirea prefecţilor liberali, miza mare a acestor alegeri fiind legată de faptul că noul Parlament urma să dezbată noua Constituţie, pentru care Partidul Naţional Liberal avusese nevoie de o majoritate confortabilă.

În anul 1922 profesorul Dragomir nu a lipsit nici de pe scena religioasă, numele său ivindu-se între participanţii la dezbaterile din cadrul Sinodului eparhial al Episcopiei Clujului, Vadului şi Feleacului din 23 aprilie, prezidat de episcopul Nicolae Ivan, prezentând activitatea Consistoriului eparhial şi susţinând proiectul unei noi biserici catedrale la Cluj[90].

Implicat şi în viaţa culturală ardeleană, s-a aflat la Sibiu, în zilele de 8–9 noiembrie 1922, la adunarea generală a Astrei, ce trebuia să aleagă un nou preşedinte, în locul rămas vacant după moartea lui Andrei Bârseanu. Din păcate, discuţiile au alunecat pe o linie politizantă, după ce, în mod neaşteptat, Octavian Goga îl propusese pe Nicolae Iorga pentru această funcţie. Starea tensionată dintre participanţi s-a acutizat, în condiţiile în care se conturaseră două propuneri: Vasile Goldiş şi Nicolae Iorga. Cum votul s-a dovedit a fi foarte strâns, pentru preşedinţia lui Goldiş pronunţându-se 8 votanţi, iar pentru Iorga – 7, reacţiile nu au lipsit, adepţii lui Iorga declarând că minoritatea nu se poate supune majorităţii, iar cei ai lui Goldiş relevând că Astra nu putea fi condusă de „un bărbat care nu are timpul fizic necesar să se intereseze de societate”[91]. Disconfortul generat de această situaţie a condus în cele din urmă la un compromis, postul de preşedinte al societăţii urmând să rămână vacant timp de un an, în memoria lui Andrei Bârseanu[92]. Este greu de intuit de partea cui s-a situat Silviu Dragomir, în contextul în care simpatiile lui, în perioada

---

[88] Sorin Radu, *Electoratul din România în anii democraţiei parlamentare (1919–1937)*, Iaşi, Editura Institutul European, 2004, p. 239.

[89] Marin Pop, *op. cit*., p. 479.

[90] *Deschiderea Sinoadelor bisericești ortodoxe din Ardeal*, în „Gazeta Transilvaniei”, Braşov, an LXXXV, nr. 89, 26 aprilie 1922, p. 1; *Sinodul eparhial al Episcopiei Clujului, Vadului și Feleacului*, în „Înfrăţirea”, Cluj, an II, nr. 501, 27 aprilie 1922, p. 4.

[91] *Adunarea „Asociaţiunii” în Sibiu*, în „Foaia poporului”, Sibiu, an 30, nr. 45, 12 noiembrie 1922, pp. 1–2.

[92] *Ibidem*; *Adunarea „Asociaţiunii” în Sibiu*, în „Dimineaţa”, Bucureşti, an XIX, nr. 5756, 11 noiembrie 1922, p. 5.

anterioară, merseseră în egală măsură spre cei doi candidați, dar probabil că spiritul său de ardelean să fi triumfat.

## 4. O campanie locală cu miză națională

Schimbarea discursului istoriografic din România, începând cu anul 1990, a generat reluarea unor subiecte, îndeosebi a celor care au fost afectate de ideologia regimului comunist, așa că istoricii au început să decanteze viața politică din perioada interbelică, trecând de la o imagine inițial caustică și critică la una extrem de admirativă, ce părea a fi simbolul democrației reprimate în anii comunismului, apoi treptat la o imagine tot mai clară, pe măsură ce emoțiile unui nou început s-au sedimentat și sursele de epocă au fost scoase la lumină. Astfel, s-a spus despre regimul politic din primii ani de după 1918 că a fost mai degrabă o „democrație mimată", ținând seama și de felul în care au decurs alegerile parlamentare[93]. Procedura era ca după dizolvarea guvernului și numirea unui nou premier, acestuia să i se încredințeze organizarea de noi alegeri parlamentare, așa că în timpul primului deceniu interbelic Parlamentul a sfârșit prin a deveni un instrument docil al guvernului care organizase alegerile.

În cele ce urmează voi stărui asupra alegerilor parlamentare din anul 1923 din simplul motiv că au fost cele în care îl găsim pentru prima dată, ca și candidat, pe profesorul Silviu Dragomir, fără detalii despre legislația electorală, care se regăsesc în numeroase studii pe această temă, focalizându-mi atenția asupra evenimentelor petrecute la Ighiu și asupra personajului principal. La scară națională, ele au fost doar epilogul scrutinului din anul anterior, pentru cele câteva circumscripții rămase vacante. Am apelat la analiza procesului electoral cu ajutorul presei vremii, avantajată de posibilitatea de a-l surprinde din mai multe unghiuri de vedere, începând de la ceea ce ne oferă presa guvernamentală, liberală, reprezentată de „Viitorul", organul central de la București și „Înfrățirea", gazeta de la Cluj, continuând cu presa de tradiție românească din Ardeal („Gazeta Transilvaniei", „Unirea", „Telegraful român", „Foaia poporului" de la Sibiu), asociind și „Neamul românesc" al lui Nicolae Iorga, care la vremea aceea reprezenta punctul de vedere al Partidului Național Democrat și „Patria" de la Cluj, condusă de Agârbiceanu, care era portavocea Partidului

[93] Bogdan Murgescu, Andrei Florin Sora (coord.), *România Mare votează. Alegerile parlamentare din 1919 „la firul ierbii"*, Iași, Editura Polirom, 2019; Ștefan Deaconu, Marian Enache, *Votul la români. O incursiune în istoria sistemelor electorale în România*, București, Editura C. H. Beck, 2019; Alexandru Nicolaescu, *Alegerile parlamentare din 1926 reflectate în presa vremii*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane", Sibiu, vol. XXV, 2018, p. 143.

Naţional Român, foiletonând şi gazetele mai mult sau mai puţin antiguvernamentale (ca „Aurora", „Epoca", „Lupta", „Evenimentul"), încheind cu cotidienele cunoscute din capitală („Universul" ori „Dimineaţa"), care aveau şi corespondenţi în Ardeal. Dar prelucrarea acestor informaţii diverse şi disparate nu este facilă, tocmai din cauza evidentului lor partizanat ideologic, care face ca drumul către adevărul istoric să fie extrem de sinuos. Deloc neglijabil a fost rolul „Monitorului Oficial", în care se regăsesc transcrise şedinţele Camerei şi ale Senatului, şi care a păstrat limita obiectivităţii şi a evenimenţialului.

Desigur, presa de partid a avut nu doar rolul de a informa alegătorii, ci şi pe acela de a le influenţa deciziile, după cum misiunea informativă era mai evidentă în cazul marilor cotidiene. Doar că uneori corespondenţii lor din Ardeal erau şi persoane angajate direct în viaţa politică, acesta fiind şi cazul lui Silviu Dragomir, corespondent pentru Ardeal al ziarelor centrale „Adevărul" şi „Dimineaţa", între anii 1921–1926, după cum mărturisea amicul său, Ion Clopoţel[94]. Astfel că interesul acestor două ziare de mare tiraj din capitală, de a consemna evenimentele din campania în care Dragomir a fost implicat, poate fi chiar reflexul rolului jurnalistic pe care el şi l-ar fi asumat, chiar păstrându-şi anonimatul.

În urma alegerilor pentru Parlament din anul 1922, Alexandru Vaida-Voevod fusese ales în două circumscripţii ca şi deputat, la Sasca, în Banat, şi la Ighiu, în vecinătatea Albei Iulii, şi cum el nu a dorit să opteze pentru una din cele două, a fost recunoscut deputat de către Parlament pentru prima circumscripţie[95]. Aşa că, pentru cea de a doua, votul trebuia reluat, cam în aceeaşi atmosferă, a rivalităţilor dintre Partidul Naţional Român şi Partidul Naţional Liberal. Aceasta a fost o practică întâlnită şi în cazul altor candidaţi în acei ani, după cum prin astfel de reluări ale alegerilor au trecut şi alte circumscripţii. Bunăoară, tot în 1922 Simion Mândrescu fusese ales deputat din partea Partidului Naţional Liberal atât în circumscripţia Târgu Mureş, cât şi la Reghin[96].

La începutul anului 1923 atmosfera era destul de tensionată în legătură cu desemnarea şi apoi validarea candidaţilor pentru circumscripţia Ighiu, din judeţul Alba, considerată de către ardeleni un fief al lui Vaida-Voevod. Memoria locului mai păstra încă amintirea alegerilor din 1906, când tocmai la Ighiu Vaida-Voevod fusese ales deputat în Parlamentul maghiar, iar la Vinţ – Iuliu Maniu, deci zona, prin tradiţie, era un bastion al Partidului Naţional

[94] Ion Clopoţel, *Amintiri şi portrete*, Timişoara, Editura Facla, 1973, p. 197.

[95] *Campania electorală din circumscripţia Ighiu*, în „Epoca", Bucureşti, an XLII, nr. 43, 23 februarie 1923, p. 4.

[96] „Monitorul oficial", Bucureşti, nr. 280, 14 martie 1922, p. 11267.

Român. Mai apoi, în 1910, tot aici, la Ighiu, Vaida a pierdut alegerile în faţa candidatului maghiar, Szász Pál, doar la un vot diferenţă, pentru ca în 1919 Vaida să redevină deputat de Ighiu, dar de astă dată în Parlamentul României[97]. După Marea Unire, Vaida era cu siguranţă unul din cei mai importanţi lideri politici ardeleni, cu o popularitate constantă în Ardeal, în ciuda faptului că guvernarea lui a durat doar câteva luni, din decembrie 1919 până în martie 1920. După plecarea de la guvernare, a fost o voce puternică împotriva liberalilor, expresia nemulţumirilor ardelenilor faţă de cei din Regat, chiar cu riscul ca declaraţia sa „Ardealul pentru ardeleni" să fie tălmăcită și răstălmăcită în fel și chip de liderii politici[98].

Dacă am încerca să înţelegem atmosfera din acei ani prin prisma frământărilor prin care Vaida-Voevod a trecut, după ce a intrat în Parlamentul de la București, apelând la însemnările sale memorialistice, am putea constata că aceasta era destul de tensionată: „ei (regăţenii) vedeau în concepţiile noastre lipsa experienţei de a guverna. Eram, pentru ei, oameni de opoziţie, străini de arta și beneficiile guvernării, un fel de ţărani maniaci, bieţi boangheni declasaţi. Nu ne-o spuneau, dar ne lăsau să ne simţim inferioritatea și politică, și socială"[99].

În acest context, Partidul Naţional Român a mizat la începutul anului 1923 pe candidatura lui Silviu Dragomir, recomandat opiniei publice ca „profesor de istorie la Universitatea din Cluj, unul din cei mai distinși reprezentanţi ai generaţiei mai tinere din intelectualitatea Ardealului"[100], numele său fiind asociat cu cel al lui Vaida („bărbatul vrednic recomandat de Vaida"[101]). Admirator al lui Iuliu Maniu și al politicii duse de acesta în anii antebelici, Dragomir se afiliase demersului gazetei „Patria" de a-l sărbători la jubileul vârstei sale[102]. Chiar și presa greco-catolică a comentat pozitiv episodul care îl avusese ca protagonist pe Dragomir[103], deși la acea dată se afirmase ca un incisiv istoric ortodox, îndeosebi după apariţia primului volum din cartea *Istoria dezrobirii*

---

[97] Voicu Nițescu, *Ruşinea de la Ighiu*, în „Adevărul", București, an XXXVI, nr. 11966, 26 februarie 1923, p. 1.

[98] Daniel Citirigă, *„Ardealul pentru ardeleni" – federalism, autonomie și regionalism în discursul lui Alexandru Vaida-Voevod (1918–1923)*, în „Archiva Moldaviae", Iași, 11/2019, pp. 200–204.

[99] Alexandru Vaida Voevod, *Memorii*, vol. II, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995, ediţie îngrijită de Alexandru Șerban, p. 15.

[100] *Alegerea de la Ighiu*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 32, 15 februarie 1923, p. 3.

[101] *Nouă alegere la Ighiu în 25–27 februarie*, în „Foaia poporului", Sibiu, an 31, nr. 8, 25 februarie 1923, p. 2.

[102] Silviu Dragomir, *În aşteptarea izbândei... Anii de război*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 5, 7 ianuarie 1923, p.2.

[103] „Unul din fruntașii mai tineri ai partidului naţional și e profesor de istorie la universitatea

*religioase*, în anul 1920. O mare parte a presei din capitală a preluat și ea elogiul făcut de Dragomir la adresa lui Maniu[104], dar și-a exprimat și îngrijorarea că în cazul ingerințelor liberalilor aflați la guvernare, calitățile sale nu vor mai conta.

În tabăra adversă, candidatul Partidului Național Liberal era Petru Meteș, fost prefect de Cojocna, care pare-se că inițial luase în calcul și un eșec[105], cu o imagine cam șifonată printre ardeleni, căci în timpul regimului austro-ungar, în alegerile din 1910, apăruse făcând propagandă împotriva lui Vaida, la Ighiu. Așa că nu era surprinzător că unii dintre cei ce-l cunoscuseră în anii Marelui Război nu au ezitat să apeleze la presă pentru a-l stigmatiza și a-l discredita[106].

Inițial își mai anunțaseră candidaturile și A. C. Cuza, care contase pe sprijinul guvernului, dacă nu ar fi existat și o opțiune liberală, zvonindu-se că „vrea cu orice preț să fie deputat și primește mandatul de la oricine”[107], precum și Petringenaru din Zlatna, protejatul generalului Moșoiu. Presa vehiculase emoțiile și temerile față de o posibilă victorie a lui A. C. Cuza, cu toate că era un personaj necunoscut pentru alegătorii din Alba, dar care putea fi favorizat de la București: „se vede că guvernul a căutat un candidat de paie spre a ajuta pe dl. Cuza care, de asemenea, și-a anunțat candidatura la Ighiu”[108]. Se pare că A. C. Cuza își construise în anii anteriori prestanța publică, supralicitând înrudirea sa cu domnitorul Al. Ioan Cuza, fiind implicat, ca profesor la Universitatea din Iași, în rememorările dedicate acestuia[109]. În fine, celălalt prezumtiv candidat, un oarecare Petringenaru, se dovedise a fi un impostor, acuzat că a luat sume de bani de la niște țărani din Satu Mare, promițând că le va face rost de pașapoarte pentru a emigra în America[110].

---

din Cluj, bărbat căruia nu-i pot găsi vreo vină ca român nici dușmanii săi politici”. *Alegerea de la Ighiu*, în „Unirea poporului”, Blaj, an V, nr. 8, 25 februarie 1923, p. 2.

[104] *Alegerea de la Ighiu*, în „Adevărul”, București, an XXXVI, nr. 11956, 16 februarie 1923, p. 4.

[105] Circula zvonul că dacă ar pierde alegerile, ar viza un post în administrația centrală, poate chiar la Curtea de Casație din București. *Cronica zilei*, în „Patria”, Cluj, an V, nr. 32, 15 februarie 1923, p. 1.

[106] Vasile Chiroiu era unul din aceștia, care în 1920 i-a adresat o scrisoare deschisă: „Vei fi fost tu la Mărășești, Panciu, Varnița, dar numai după terminarea luptei și îndărătul frontului. Mi-aduc aminte cum în 1917 la Iași îmi povesteai, cu o bogăție de cuvinte, cel mai mare merit ce l-ai făcut la front, că pe voluntarii noștri, retrași din tranșee, i-ai disciplinat și i-ai învățat să facă linguri (s.a.) și alte obiecte de casă folositoare”. Vasile Chiroiu, *Scrisoare deschisă către dl prefect dr. Petru Meteș*, în „Patria”, Cluj, an II, nr. 120, 8 iunie 1920, p. 2.

[107] *D. Cuza candidează*, în „Adevărul”, București, an XXXVI, nr. 11953, 13 februarie 1923, p. 4.

[108] *Ultime informațiuni*, în „Lupta”, București, an II, nr. 351, 16 februarie 1923, p. 3.

[109] A. C. Cuza, *Însemnări din viață și documente omenești*, text stabilit, prezentare și note de Marian Ștefan, București, Editura Oscar Print, 2011, pp. 147–148.

[110] *Știri diverse*, în „Dimineața”, București, an XX, nr. 6108, 6 noiembrie 1923, p. 5.

În cele din urmă, biroul electoral al județului Alba nu a admis ultimele două candidaturi, în cazul lui Cuza pe motiv că nu atașase un „certificat de moralitate", ceea ce a stârnit protestul furibund al acestuia, care i-a trimis premierului Ionel Brătianu o epistolă sarcastică: „dacă mă veți lăsa cu buzele umflate, trec de partea zidanilor (sic!); să vedem atunci cine o să vă mai facă diversiunile necesare"[111]. De fapt, decizia autorităților a fost, se pare, consecința întrunirii organizate de A. C. Cuza în capitală, în 16 februarie, și a extremismului afișat, urmată de intervenția lui Iorga, fostul său aliat, pe lângă Brătianu[112], spre a fi marginalizat. Un motiv suplimentar ca să fie introduse în circuitul public diverse remarci maliţioase la adresa lui A. C. Cuza: „sinistrul plagiator ieșean" sau „micul Mussolini peltic"[113].

Coincidența de nume a candidatului liberal cu cel al istoricului Ștefan Meteș a derutat opinia publică, care crezuse inițial că ar fi vorba de „cunoscutul istoric", stârnind confuzie și fiindcă în cazul lui Ștefan Meteș era vorba tot de un membru al Partidului Național Român[114]. Se pare că fusese vorba de un zvon menit să-i zăpăcească pe alegătorii Partidului Național Român și să-i determine să voteze numele Meteș, dar lucrurile s-au clarificat înainte cu câteva zile bune de prezentarea alegătorilor la vot[115].

Pe toată durata campaniei electorale jurnaliștii din presa locală, dar și cei din presa centrală, trimiși în zonă după ce Partidul Național Român s-a adresat în acest sens atât Sindicatului ziariștilor din București, cât și Asociației generale a presei române, au oferit relatări comparabile, despre atmosfera tensionată de la Ighiu[116]. Timp de câteva săptămâni, localitatea Ighiu s-a aflat pe prima pagină a ziarelor, cu titluri care relevau cam aceeași stare încordată. După ce votul a trecut și rezultatul a fost confirmat situația s-a detensionat, știrile au mai apărut câteva zile în presă, dar de astă dată sub un titlu cumva neutru, de genul „alegerile de la Ighiu".

Neliniștitoare au fost și informațiile legate de poziționarea unor cunoscuți lideri din peisajul ardelean, de o parte sau de alta a celor doi candidați, cu opinii surprinzătoare, precum sprijinul oferit de protopopul Dăianu pentru candidatul guvernamental. Dacă în cazul lui Dragomir, prezența lui în mijlocul alegătorilor a fost socotită ca una firească, în compania „bărbaților de încredere"

---

111 *Protestul d-lui Cuza*, în „Adevărul", București, an XXXVI, nr. 11960, 20 februarie 1923, p. 1.
112 *„Buchtarea" d-lui A.C. Cuza*, în „Epoca", București, an XLII, nr. 40, 20 februarie 1923, p. 1.
113 *Mai are un singur dor*, în „Aurora", București, an III, nr. 391, 12 februarie 1923, p. 2.
114 *Cronica zilei. Alegerea de la Ighiu*, în „Patria", Cluj, an V, 17 februarie 1923, p. 1.
115 *Ultimele informațiuni*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 34, 18 februarie 1923, p. 3.
116 *Alegerea de la Ighiu*, în „Epoca", București, an XLII, nr. 44, 24 februarie 1923, p. 4.

Amos Frâncu și deputatul Emil Haţieganu[117], cu totul altul a fost cazul protopopului greco-catolic de Cluj, Ilie Dăianu. După ce fusese un membru important al Partidului Naţional Român, acesta trecuse în altă tabără, câștigând și un loc de parlamentar de Alba Iulia, la alegerile din anul 1922, candidând din partea grupării ardelene a Partidului Poporului, beneficiind se pare și de maşinaţiunile liberalilor, cum se relata despre întrevederea ce avusese loc între Goga și Averescu[118]. Așa că foștii săi colegi de partid nu și-au reprimat ironiile, mai ales după ce Dăianu, prins cumva „în mocirla liberală"[119], și-a afișat sprijinul pentru candidatura lui Petru Meteș. După cum, la fel de sfidătoare a fost percepută implicarea episcopului ortodox de Cluj, Nicolae Ivan (la instalarea căruia în funcţie Dragomir fusese prezent, așa cum am văzut) în susţinerea candidaturii aceluiași Meteș, chiar și din partea unor liberali clujeni, nemulţumiţi de colaborarea cu acesta, câtă vreme fusese prefect de Cluj[120].

Campania electorală de la Ighiu nu a fost lipsită de tradiţionalele incidente, prin care s-a încercat influenţarea alegătorilor, cum s-a întâmplat la balul de la Teiuș, din seara de 17 februarie 1923, când reprezentanţii candidatului liberal au împărţit băutură celor prezenţi, dar și ameninţări că în cazul victoriei taberei adverse ar urma „urgia administraţiei"[121]. În ciuda bănuielilor legate de posibila ingerinţă a guvernului și în aceste alegeri, s-ar părea că gruparea naţională ardeleană spera totuși într-o nouă victorie la Ighiu, dovadă și decizia lui Iuliu Maniu de a renunţa să mai vină din capitală în zonă, deși iniţial își propusese, după ce primise o telegramă cu veşti încurajatoare: „entuziasmul pentru partidul naţional este general. În toate satele candidatul partidului naţional este primit cu atâta căldură încât este sigur că domnia sa se bucură de încrederea imensei majorităţi a alegătorilor și nu e nevoie de prezenţa preşedintelui partidului"[122]. De fapt, în condiţiile în care, la scrutinul general din anul 1922, la Ighiu câștigase reprezentantul Partidului Naţional Român, cred că la reluarea scrutinului mizaseră pe popularitatea lui Silviu Dragomir în rândul intelectualilor, ca și pe tradiţionalismul electoratului rural, înclinat spre partidul cu care lumea românească din Ardeal se identificase înainte de 1918.

---

[117] *Campania electorală din circumscripţia Ighiu*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 35, 20 februarie 1923, p.3.

[118] *Cronica zilei*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 35, 20 februarie 1923, p. 1.

[119] *Puneri la punct*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 36, 21 februarie 1923, p. 1.

[120] *Cum a decurs alegerea de la Ighiu*, în „Lupta", București, an II, nr. 362, 1 martie 1923, p. 3.

[121] *Campania electorală din circumscripţia Ighiu*, în „Epoca", București, an XLII, nr. 43, 23 februarie 1923, p.4.

[122] *Alegerea de la Ighiu*, în „Adevărul", București, an XXXVI, nr. 11964, 24 februarie 1923, p. 4.

## 5. Votul de la Ighiu

Alegerile de la Ighiu au fost fixate în zilele de 25–27 februarie 1923, cu menţinerea aceloraşi condiţii ca cele din campania anului anterior. Dar au apărut rapid şi comentarii negative, mai ales că votul prelungit timp de 3 zile punea problema securizării urnelor pe timpul nopţii şi intra cumva în dezacord cu mai vechea lege electorală ce prevedea ca votul odată început, să nu mai poată fi întrerupt, cum s-ar fi întâmplat, pe timp de noapte[123].

Presa a jucat şi de data aceasta un rol important în alertarea opiniei publice, iar cea de partid, cu atât mai mult a fost anexa propagandistică a celor două grupări politice intrate în cursa electorală. Cele mai multe animozităţi s-au iscat între gazetarii din Ardeal, prin poziţionarea antagonică a „Patriei" şi a „Înfrăţirii". Mult mai înfocaţi în comentariile politice au fost jurnaliştii de la „Patria", organul de presă al Partidului Naţional Român din Cluj, şi ceva mai temperaţi cei de la gazeta locală a Partidului Naţional Liberal, „Înfrăţirea", poate şi fiindcă votul de la Ighiu nu mai avea importanţă la scară naţională[124]. Totuşi, liberalii au ripostat la relatările grupării adverse, cuvântul lor favorit fiind „adevărul". Pe de altă parte, gazeta de la Bucureşti a liberalilor, „Viitorul", a publicat mai puţine ştiri despre episodul de la Ighiu, doar reacţii la adresa acuzaţiilor din „Patria", „Adevărul" sau „Lupta", dar nu pe prima pagină. A lăsat acest lucru în seama gazetei locale, „Înfrăţirea", care nici ea nu l-a înscris, de obicei, în editoriale, fluxul de informaţii respectând linia pro-guvernamentală.

Se pare că au fost mai multe motive de a se tulbura apele în zilele premergătoare votului. În primul rând, schimbarea numărului secţiilor de votare, iniţial 5, apoi 13, mai apoi 8 (Ighiu, Meteşd, Cricău, Întregalde, Sântimbru, Teiuş, Mihalţ, Geoagiu de Sus), aşa că mai ales locuitorii din satele învecinate, aparţinând de circumscripţia Ighiu, au ajuns să fie confuzi în privinţa locului unde urmau să voteze, cu atât mai mult cu cât era vorba de o deplasare în altă localitate, când iarna încă nu se sfârşise. Partidul Naţional Român a reclamat şi că această arondare a populaţiei la secţiile de vot a fost arbitrară, neţinându-se seama de distanţe[125]. S-a mai adăugat şi faptul că Partidului Naţional Român i s-au refuzat mai mulţi „bărbaţi de încredere", pe motiv că nu erau din cercul

[123] *Alegerea de la Ighiu*, în „Adevărul", Bucureşti, an XXXVI, nr. 11961, 21 februarie 1923, p. 4.

[124] „Acuzaţiile pe care Partidul Naţional le aduce guvernului cu prilejul alegerii de la Ighiu sunt făcute în scopul de a salva prestigiul partidului de o ruşinoasă înfrângere electorală". *Insinuările „Patriei"*, în „Înfrăţirea", Cluj, an III, nr. 732, 23 februarie 1923, p. 3.

[125] *Domnia fărădelegilor la Ighiu*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 38, 23 februarie 1923, p. 3.

electoral respectiv, asta în condiţiile în care preşedintele scrutinului, avocatul Colbazi, venea tocmai de la Alba Iulia[126].

Alte critici formulate au subliniat și neacordarea la timp a biletelor de liberă circulaţie, abia în 22 februarie 1923, cu toate că cererile în acest sens fuseseră depuse din săptămâna anterioară[127]. Această disfuncţionalitate a condus la reţinerea lui Silviu Dragomir și a deputatului Ghiţă Pop, pe motiv că nu aveau „bilete de trecere", atunci când au ajuns la Ighiu, în seara de 18 februarie[128]. Și Vaida-Voevod a trecut printr-o experienţă neplăcută, în 22 februarie, venind la o întâlnire electorală la Teiuș, fiind escortat de jandarmi și ameninţat[129]. Liderul marcant al Partidului Naţional Român ajunsese înaintea lui Silviu Dragomir cu câteva minute, fiind obligat de jandarmi să se legitimeze, iar temperamentul său furtunos a nemulţumit autorităţile, fiind reţinut câteva minute, până când a sosit și candidatul Dragomir, cu autorizaţia favorabilă derulării întrunirii electorale[130]. Pe de altă parte, în optica liberală această întâmplare nu trebuia calificată drept un incident, ci dimpotrivă, ca o dovadă a faptului că întrunirile electorale ale Partidului Naţional Român s-au putut desfășura. Mai mult, gazetarii liberali nu au ezitat să continue propaganda, pedalând pe rezonanţa socială a discursului, menţionând popularitatea de care s-ar fi bucurat propriul candidat, ca și rezervele locuitorilor faţă de rival: „Dl. Silviu Dragomir e o persoană pe care nu o cunosc, pe când dl. dr. Meteș e fiu de ţăran din acele locuri"[131].

Tensiunea a atins punctul culminant când alegătorii au realizat că votul se va desfășura în prezenţa unui număr mare de forţe de ordine, prin prezenţa maiorului Mihail Soare, venit de la Timișoara cu 400 de jandarmi și soldaţi, a maiorului Savopol din Oradea și a căpitanilor Ursu și Arieșan[132]. De fapt, intervenţia autorităţilor și a forţelor de ordine fusese o practică și inoculase o oarecare presiune și în alte locuri, în campania din anul 1922[133]. Presa nu s-a armonizat

---

[126] *Alegerea de la Ighiu*, în „Adevărul", București, an XXXVI, nr. 11967, 27 februarie 1923, p. 4.

[127] *Domnia fărădelegilor la Ighiu*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 38, 23 februarie 1923, p. 3.

[128] *Alegerea de la Ighiu*, în „Epoca", București, an XLII, nr. 44, 24 februarie 1923, p. 4.

[129] *Guvernul ordonă oficial măsuri ilegale*, în „Lupta", București, an II, nr. 359, 25 februarie 1923, p. 4; n., *Arestarea d-lui Vaida Voevod*, în „Neamul românesc", București, an XVIII, nr. 44, 27 februarie 1923, p. 1.

[130] *O ruşine naţională și un scandal european*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 40, 25 februarie 1923, p. 1.

[131] *Alegerea de la Ighiu. Campania de agitaţie și demagogie*, în „Înfrăţirea", Cluj, an III, nr. 736, 27 februarie 1923, p. 3.

[132] *Domnia fărădelegilor la Ighiu*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 38, 23 februarie 1923, p. 3.

[133] Sorin Radu, *Administraţia și procesul electoral din România (1919–1937)*, în „Annales Universitatis Apulensis", Series Historica, Alba Iulia, 7, 2003, p. 396.

vizavi de numărul acestora, cei de la „Patria" menționând că maiorul Mihail Soare avea în subordine chiar 2000 de soldați în satele din jurul Ighiului, inclusiv că aceștia au fost autorii unor gesturi regretabile, rupând și afișele electorale ale Partidului Național Român. Pe de altă parte, în opinia autorităților, nu ar fi fost nimic ilegal în această stare de lucruri, ci în conformitate cu un ordin emis în urmă cu un an, în februarie 1922, în preajma alegerilor generale, când se instituise intervenția jandarmeriei, pentru a se stopa propaganda negativă la adresa guvernului[134]. Ordinul era însă interpretabil, fiind judecat chiar și de o parte a presei centrale, ca „o precisă și cinică indicație a tuturor fărădelegilor și escrocheriilor necesare ca să asigure reușita candidaților guvernamentali"[135]. Toate aceste stridente opinii jurnalistice ilustrează și o fractură evidentă între ardeleni și cei de dincolo de Carpați: „în lanțurile oligarhiei române, Ardealul este strivit mai rău decât sub regimul Tisza"[136]. Oricum, toate aceste relatări contradictorii din presa de partid nu aveau ca și scop dezbaterile între cele două părți, ci impunerea punctului propriu de vedere.

În acest climat contorsionat s-au derulat și întâlnirile electorale, cea de la Teiuș, de exemplu, la care au venit, alături de candidatul Dragomir, Vaida-Voevod și alți lideri zonali, și care s-a încheiat cu și mai multă nervozitate, după ce au fost audiați 20 de țărani, pentru a dezvălui ce critici s-au formulat la adresa guvernanților[137].

Așadar, votul de la Ighiu s-a desfășurat într-o atmosferă tot mai agitată de la o zi la alta. După cum putem intui, nu au lipsit incidentele și altercațiile din timpul celor trei zile de vot. Chiar și Iorga a reclamat, în ziarul pe care-l conducea, situația ingrată în care s-au aflat reprezentanții Partidului Național Român, după ce în unele localități nu au reușit nici măcar să aibă întâlniri cu electoratul[138].

După vot, reprezentanții Partidului Național Român au pus pe tapet furtul voturilor, furnizând dovezi și martori pentru astfel de incidente. Bunăoară, la Cricău, unde ar fi votat 209 locuitori, dar din urne au ieșit 894 de buletine de vot, din care doar unul acordat candidatului Partidului Național Român,

---

[134] *O rușine națională și un scandal european*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 40, 25 februarie 1923, p. 1.

[135] Ch., *Documentul rușinos*, în „Dimineața", București, an XX, nr. 5859, 26 februarie 1923, p. 1.

[136] R., *Tâlhăria de la Ighiu*, în „Aurora", București, an III, nr. 404, 28 februarie 1923, p. 1.

[137] *Mișelia de la Ighiu*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 40, 25 februarie 1923, p. 1.

[138] n., *Alegerea de la Ighiu*, în „Neamul românesc", București, an XVIII, nr. 46, 1 martie 1923, p. 1.

detaliu confirmat de senatorul Vescan, care venise să asiste la numărătoarea voturilor. Această situaţie era etichetată ca fiind diametral opusă intenţiilor de vot ale alegătorilor, aşa cum au fost surprinse de unii gazetari aflaţi la faţa locului, ce s-au îndreptat prevalent spre istoricul nostru: „toţi spuneau în gura mare că votează pentru Silviu Dragomir, în afară de câţiva funcţionari care ţin cu liberalii, nimeni nu se pronunţă pentru candidatul guvernamental”[139]. S-a mai menţionat că o parte din locuitorii arondaţi la Cricău nu au fost lăsaţi să voteze, fapt constatat şi de Sever Dan şi Grigore Filipescu, fiind ameninţaţi de jandarmi, dramatismul situaţiei fiind evidenţiat prin menţiunea despre agresarea unei femei cu 9 copii[140]. Ulterior, la insistenţele deputatului Victor Moldovan, ca cele 800 de persoane, împiedicate pe moment de la scrutin, să fie lăsate să voteze ar fi avut loc o altercaţie între acesta şi preşedintele secţiei de votare, pălmuit de deputat. Ca atare, deputatul a fost reţinut în arest până a doua zi, votul suprimat, bărbaţii de încredere scoşi din sală, iar urna a rămas „în mâna hoţilor”[141]. Aceasta este relatarea oferită de presa afiliată Partidului Naţional Român, tentată să amplifice la maxim detaliile negative despre gruparea adversă, fiind greu de presupus ce capacitate aveau cititorii de a discerne partizanatul evident ori de a lua în calcul distorsionările ce se puteau face.

Alte informaţii, nu lipsite nici ele de inerenta subiectivitate, au venit din partea deputatului de Ilfov implicat în episodul de mai sus, Grigore Filipescu, fiul conservatorului Nicolae Filipescu, la acea dată aflat în opoziţie faţă de liberali, membru al grupării conduse de generalul Averescu, Partidul Poporului. Politicianul a apelat la ziarul înfiinţat de tatăl său, „Epoca”, pentru a-şi exprima impresiile după zilele petrecute în Ardeal, oferind o imagine terifiantă („am plecat de la Alba Iulia cu moartea în suflet”[142]), percepând extrem de acut tensiunea dintre populaţie şi forţele de ordine. Acelaşi Grigore Filipescu a menţionat că la secţia din Ighiu, acolo unde a fost sigilată urna, balanţa voturilor s-a înclinat în manieră zdrobitoare în favoarea lui Dragomir, cu 664 de voturi, faţă de cele 104 ale liberalilor, ceea ce ar reflecta, în opinia sa, raportul real de forţe din recentul scrutin. Totodată, l-a etichetat pe maiorul Mihail Soare drept artizanul victoriei liberale, căci a intervenit pe lângă preşedintele cercului de votare, dr. Colbazi, obţinând promisiunea ca pe timpul nopţii urnele să

---

[139] *În numele M.S. Regelui*, în „Adevărul”, Bucureşti, an XXXVI, nr. 11969, 1 martie 1923, p. 3.

[140] *Noi amănunte de la hoţia Ighiului*, în „Patria”, Cluj, an V, nr. 42, 28 februarie 1923, p. 1.

[141] *Ibidem*, p. 1.

[142] Interviul a fost preluat şi de alte gazete. *Ruşinea de la Ighiu. Interview cu d. Grigore Filipescu*, în „Lupta”, Bucureşti, an II, nr. 361, 28 februarie 1923, p. 4; *Alegerile de la Ighiu*, în „Epoca”, Bucureşti, an XLIII, nr. 48, 1 martie 1923, p. 3.

fie păzite doar de armată. Intervenţii oneroase ar fi făcut şi unii preşedinţi ai secţiilor de vot, cum s-a întâmplat la Cricău, unde „preşedintele umpluse în aşa mod urna că primii alegători nu izbuteau să-şi introducă buletinele”[143].

Nu au lipsit reclamaţiile legate de furtul voturilor în timpul nopţii, agravante, chiar dacă prezentate în cheie ironică: „Noaptea, în beznă, pe când vântul cobea a groază, când ţipenie de om nu era pe uliţele satelor, când gospodarii dormeau, sforăind, voturile, ele singure, au pornit din proprie iniţiativă şi s-au adunat în urne, fixându-se cu numele gloriosului candidat Meteș!”[144].

Chiar şi dacă am citi cu multă precauţie toate aceste acuzaţii din presa de partid la adresa liberalilor, sistemul electoral, aşa cum funcţiona în acei ani, a înclinat şi la Ighiu balanţa votului în favoarea liberalilor, la fel ca la alegerile parlamentare din anul 1922. Ceea ce i-a surprins însă pe reprezentanţii Partidului Naţional Român a fost pierderea ascendentului de care erau aşa de convinşi, într-o circumscripţie care fusese strâns legată de figura liderului lor, Vaida-Voevod, mai ales că cel propus acum ca şi candidat apărea ca un personaj pozitiv pe scena politică. Şi totuşi, la Ighiu, în februarie 1923, liberalul Petru Meteș a obţinut o victorie confortabilă, cu 3957 de voturi, faţă de cele 1944 ale lui Silviu Dragomir. Datele din „Monitorul oficial”, nici ele cu exactitate matematică[145], diferă de ceea ce în presă se vehiculase (1950 de voturi, contra celor 1110[146]), dar probabil că în acest caz se rulau în gazete doar voturile din localitatea Ighiu, nu cele din toate secţiile de vot ale circumscripţiei în cauză.

## 6. Consecinţele

O reacţie colectivă din partea perdanţilor a existat, deşi aceasta a sfârşit prin a nu schimba cu nimic situaţia. Dar faptul că locuitorii din zonă au încercat să facă apel la autoritatea regală, au redactat o petiţie semnată de un grup de alegători şi au încredinţat-o unei delegaţii de săteni ce a luat drumul capitalei,

---

[143] *Ruşinea de la Ighiu. Interview cu d. Grigore Filipescu*, în *loc. cit*., p. 4; *Alegerile de la Ighiu*, în „Epoca”, Bucureşti, an XLIII, nr. 48, 1 martie 1923, p. 3.

[144] Desca, *Minunea*, în „Lupta”, Bucureşti, an II, nr. 362, 1 martie 1923, p. 1.

[145] *Tablou de rezultatul alegerii de deputat din circumscripţia Ighiu*, în „Monitorul oficial”, Bucureşti, nr. 266, 3 martie 1923, p. 12294. Din totalul de 8403 alegători se prezentaseră la vot 6005, 102 voturi fiind anulate, 3957 obţinând liberalul Meteș, iar 1944 Dragomir. O simplă însumare a acestor cifre ne conduce însă la un total de... 6003 voturi.

[146] *Ştirile zilei*, în „Telegraful român”, Sibiu, an LXXI, nr. 17, 21 februarie/6 martie 1923, p. 3; *Ultime informaţiuni*, în „Viitorul”, Bucureşti, an XIV, nr. 4491, 1 martie 1923, p. 3; *Alegerea de la Ighiu*, în „Unirea poporului”, Blaj, an V, nr. 9, 4 martie 1923, p. 2.

la 28 februarie, a ilustrat, dacă mai era nevoie, antiteza dintre inocenţa lumii rurale şi vicisitudinile politicii, regizate de la Bucureşti[147].

Poate părea surprinzătoare şi sosirea cu trenul în capitală a maiorului Mihail Soare de la jandarmeria rurală, „autorul «alegerii» candidatului guvernamental dr. Meteş", care a avut de-a face cu oprobiul mulţimii strânse pe peron, datorită unui zvon neconfirmat că din tren ar fi urmat să coboare Silviu Dragomir. Apostrofat cu apelativul „trădătorule", a fost supus dezaprobării mulţimii adunate în gară, în aşteptarea istoricului de la Cluj: cineva a aruncat un ou „care se sparse de eghileţii maiorului, care socotindu-se ameninţat, a tras sabia"[148]. Între cei prezenţi pe peronul Gării de Nord din capitală s-a aflat acelaşi oportunist politic Grigore Filipescu, care a relatat întâmplarea într-o scrisoare publică adresată ministrului de război, menţionând că, în prezenţa mai multor martori, s-ar fi apropiat de maiorul de la jandarmerie şi „l-am apostrofat în mai multe rânduri cu cuvintele potrivite atitudinii sale din timpul alegerilor"[149].

După anunţarea rezultatelor, Iuliu Maniu a încercat totuşi să calmeze spiritele, venind în Ardeal şi adunând şi el depoziţii ale sătenilor nemulţumiţi, care mai sperau că puteau dovedi că victoria le aparţinea şi că opţiunile alegătorilor s-au îndreptat prevalent către candidatul Partidului Naţional Român. Interesant a fost şi faptul că numărul voturilor nule a fost mult mai mic decât în alte locuri, la alegerile generale din anul 1922. Maniu a oferit ulterior un interviu ziariştilor din capitală despre acest episod, preluat apoi şi de gazetele din Ardeal[150]. Între altele, menţiuni care amestecau hilarul cu neputinţa: „pe stradă călcam numai pe bilete vinete, de-ale candidatului partidului liberal, pe care le adusese alegătorii cu ei ca să arate la toţi că ei s-au purtat cinstit, ba unii au lipit astfel de bilete pe stâlpii de telegraf"[151]. Conform legislaţiei, fiecare candidat avea buletine de o anumită culoare, cele pentru Dragomir fiind roşii, iar cele pentru Meteş albastre, aşa că, după terminarea votului şi anunţarea rezultatului, susţinătorii lui Dragomir au strâns de la electorat buletinele albastre

---

147 *Ultima oră*, în „Lumea", Iaşi, an VI, nr. 1313, 1 martie 1923, p. 1; *Ţăranii de la Ighiu*, în „Epoca", Bucureşti, an XLII, nr. 52, 7 martie 1923, p. 1; L.T.A., *Ţăranii ardeleni la rege*, în „Lupta", Bucureşti, an II, nr. 364, 3 martie 1923, p. 1.

148 *Manifestaţia din gara de Nord*, în „Adevărul", Bucureşti, an XXXVI, nr. 11969, 1 martie 1923, p. 3.

149 Grigore N. Filipescu, *Către d. ministru de război*, în „Epoca", Bucureşti, an XLII, nr. 50, 4 martie 1923, p. 1.

150 *Interview cu d-l Iuliu Maniu*, în „Gazeta Transilvaniei", Braşov, an LXXXVI, nr. 44, 2 martie 1923, p. 3.

151 I. M., *De vorbă cu alegătorii. După alegerile de la Ighiu*, în „Gazeta Transilvaniei", Braşov, nr. 62, 23 martie 1923, p. 2.

neutilizate, pe care unii votanți și-au trecut chiar și numele[152] și care ar fi putut deveni implicit probe palpabile la dosarul neregulilor săvârșite.

Nici Silviu Dragomir nu a rămas impasibil după afișarea rezultatelor, sistematizând incidentele prin care a trecut în ultimele săptămâni, într-un articol publicat în 4 martie 1923. Rememorând evenimentele recente, mărturisea că, după ce și-a depus candidatura, la 17 februarie, s-a dus la Alba Iulia unde s-a întâlnit la hotel cu nimeni altul decât cu maiorul Mihail Soare. Acesta l-ar fi dojenit că a acceptat să candideze („după ce n-au găsit pe nimenea altul"), consolându-l însă mai apoi: „d-ta nu vei cădea așa de rușinos. Veți avea jumătate din voturi"[153]. Pornind de la aceste devoalări, Dragomir îl incrimina pe maiorul Soare, care, alături de președintele circumscripției electorale, Ionel Colbazi, a aplicat recomandările guvernamentale[154]. Silviu Dragomir mărturisea că a depus la parchet un denunț împotriva a 4 președinți de secții de vot, în speranța că histrionismul va ieși la iveală, cu toate că era sigur că cea mai apropiată amnistie îi va scuti „de Văcărești de care s-au dovedit pe deplin vrednici"[155]. Istoricul mai miza pe o reacție a opiniei publice și o asanare morală, adresându-se gazetarilor și elitei intelectuale pentru a mediatiza furtul voturilor, care ar fi avut loc în 4 din cele 8 secții de vot, adevărul fiind tangibil, căci „făptuitorii au executat rușinoasa operație fără jenă, în văzul tuturor, cu asistență oficială"[156]. Afirmațiile sale au fost preluate și inserate ulterior în mai multe editoriale, mai ales în presa ardeleană, cu motivații diferite, pro sau contra, Dragomir fiind considerat atât cel care putuse să înregistreze cu acuitate detaliile istoriei trăite și să furnizeze informații despre ce s-a întâmplat, dar și cel care putea păcătui printr-o „excesivă subiectivitate"[157]. Unul din gazetarii de la „Adevărul", care însă a preferat să-și păstreze anonimatul, i-a răspuns istoricului la dorința exprimată de a declanșa o reacție colectivă, cu admirație și condescendență, fără a schița vreo soluție concretă, doar recomandându-l cititorilor ca „român neaoș, vechi luptător pentru cauza națională, istoric, om cinstit și cu inima largă"[158]. Nu au lipsit criticile la adresa lui Ionel Brătianu, inerente,

---

[152] „Pachete întregi de astfel de buletine au fost aduse în capitală și arătate regelui". *Știri diverse*, în „Adevărul", București, an XXXVI, nr. 11898, 30 martie 1923, p. 4.

[153] Silviu Dragomir, *După alegerea de la Ighiu*, în „Adevărul", București, an XXXVI, nr. 11972, 4 martie 1923, p. 1.

[154] *Ibidem*, p. 1.

[155] *Ibidem*, p. 1.

[156] *Ibidem*, p. 2.

[157] *Specularea unei înfrângeri*, în „Înfrățirea", Cluj, an III, nr. 742, 6 martie 1923, p. 3; *Surprinderile Viitorului*, în „Patria", Cluj, an V, nr. 47, 6 martie 1923, p. 1.

[158] Index, *Care-i leacul?*, în „Adevărul", București, an XXXVI, nr. 11973, 5 martie 1923, p. 1.

care prin intervenţiile în favoarea candidatului liberal ar fi vrut să demonstreze că Ighiul „a devenit peste noapte citadelă liberală şi feuda familiei Brătianu”[159].

Pe de altă parte, în opinia liberală, alegerile de la Ighiu nu au încălcat cadrul legal, iar imaginea conturată de cei din Partidul Naţional ar fi fost doar refluxul coroziv al înfrângerii: „cu arestări ce n-au avut loc, abuzuri care nu s-au săvârşit, teroarea pe care n-a exercitat-o nimeni”[160]. Odată momentul de cumpănă trecut, gazetarii liberali au dezminţit şi orice implicare a protopopului Dăianu în alegerea de la Ighiu, menţionând că de fapt nici cunoscutul sacerdot nu fusese prezent acolo, ci într-o localitate învecinată, la Chişfalău (Micești), la înmormântarea cumnatului său, dr. Totoianu[161]. În optica liberală, victoria de la Ighiu nu ar fi fost altceva decât dovada maturizării electoratului, care ar fi cumpănit înţelept şi ar fi ales acum între o politică naţional-liberală „de unificare” şi una greşită, de regionalizare[162].

În final, presa s-a aliniat în jurul celor două interpretări, cea a membrilor Partidului Naţional Român, care au susţinut că votul de la Ighiu a evidenţiat multe falsuri şi ilegalităţi, şi cea a adepţilor Partidului Naţional Liberal, care au subliniat că în timpul procesului electoral niciun alegător nu ar fi fost împiedicat să voteze, iar urnele au fost supravegheate zi şi noapte. Evident, nu ne poate scăpa contrastul între cele două viziuni asupra aceluiaşi eveniment din istoria recentă, din raţiuni imanente, de legitimare a partizanatului politic. Neutrii au rămas în schimb gazetarii de la „Telegraful român”, care au preferat să lase cititorilor judecata finală asupra momentului: „cititorii să judece dacă pot”[163].

Episodul s-a încheiat cu validarea alegerilor în Parlament, la 7 martie 1923 şi fără depunerea vreunei contestaţii din partea Partidului Naţional Român[164]. Ecourile s-au stins treptat, spre finele lunii martie, chiar dacă prin presă şi prin Parlament s-au mai auzit glasuri reactive faţă de ceea ce se întâmplase în februarie 1923 la Ighiu[165]. Presa a mai reţinut varii zvonuri despre soarta maiorului Mihail Soare, care urma să fie „răsplătit” pentru zelul electoral cu funcţia

---

159 *Ighiul*, în „Epoca”, Bucureşti, an XLII, nr. 48, 1 martie 1923, p. 1.

160 *Pericolul nebuniei electorale*, în „Înfrăţirea”, Cluj, an III, nr. 735, 27 februarie 1923, p. 1.

161 *Alegerea de la Ighiu şi protopopul Dăianu*, în „Înfrăţirea”, Cluj, an III, nr. 735, 27 februarie 1923, p. 3.

162 M. B., *O nouă sentinţă*, în „Viitorul”, Bucureşti, an XIV, nr. 4491, 1 martie 1923, p. 3.

163 *Ştirile zilei*, în „Telegraful român”, Sibiu, an LXXI, nr. 17, 21 februarie/6 martie 1923, p. 3.

164 *Ştiri şi fapte politice*, în „Înfrăţirea”, Cluj, an III, nr. 747, 13 martie 1923, p. 3; *Dezbaterile parlamentare*, în „Aurora”, Bucureşti, an III, nr. 412, 9 martie 1923, p. 4.

165 În şedinţa Camerei din 13 martie, Agârbiceanu ar fi menţionat că la Ighiu a fost „ucisă însăşi voinţa Naţiunii”. *Lupta contra Constituţiei liberale*, în „Gazeta Transilvaniei”, Braşov, an LXXXVI, nr. 62, 23 martie 1923, p. 2.

de prefect de Odorhei sau de Cluj[166], dar informaţia s-a dovedit a fi doar o ipoteză amăgitoare pentru el[167].

În acele săptămâni de frământări politice, de la începutul anului 1923, a fost evidentă incisivitatea gazetarilor ardeleni, dornici să-şi informeze cititorii, publicând chiar şi 2–3 articole pe această temă, în acelaşi număr, cu riscul de a fi repetitivi, pe alocuri, din punctul de vedere al conţinutului de idei, despre ceea ce se întâmpla la Ighiu. Propaganda în care jurnaliştii s-au lăsat antrenaţi nu a fost una sofisticată sau diferită de cea din anul precedent, amestecând informaţii veridice cu zvonuri, jumătăţi de adevăr cu minciuni voite, declaraţii culese de la faţa locului cu altele colportate de diverşi naratori.

În ciuda eşecului politic, imaginea lui Silviu Dragomir a rămas una pozitivă, chiar şi în presa de factură liberală, unde nu a avut parte de critici, nici măcar după articolul incisiv publicat, gazetarii îndreptându-şi votul de blam doar către partidul pe care istoricul îl reprezentase. Și totuși, pentru profesorul Dragomir a rămas gustul amar nu atât al unei înfrângeri, cât al modalităţii în care aceasta s-a petrecut, așa cum mărturisea, „prin „asasinatul votului universal de la Ighiu”[168]. S-a întors însă către profesia sa de istoric, apelând la lecţia trecutului şi continuând să sensibilizeze şi opinia publică, publicând bunăoară un articol ştiinţific, cu evidente accente naţionaliste, despre un episod recent din istoria relaţiilor româno-maghiare din anul 1917, în cotidianul „Adevărul”. Cititorii puteau însă remarca, la finele acestui text, segmentat ca foileton, cenușiul ce plutea în jurul evenimentelor de la Ighiu, dar și elogiul adus de istoric trecutului pentru înţelegerea prezentului[169]. În iunie 1923, când a devenit vacant postul de deputat la Sebeș, prin desemnarea ca episcop de Roman a lui Lazăr Triteanu şi ajuns astfel incompatibil cu calitatea de parlamentar, Partidul Naţional Român a luat din nou în calcul candidatura lui Silviu Dragomir[170], dar câteva zile mai

---

166 *Ştiri diverse*, în „Lupta”, București, an II, nr. 368, 8 martie 1923, p. 4; *Cronica zilei*, în „Patria”, Cluj, an V, nr. 50, 9 martie 1923, p. 1.

167 *Armata și politica*, în „Epoca”, București, an XLII, nr. 167, 22 iulie 1923, p. 4.

168 Silviu Dragomir, *După alegerea de la Ighiu*, în „Adevărul”, București, an XXXVI, nr. 11972, 4 martie 1923, p. 2.

169 Astfel de exemple „au darul să explice anume fenomene din viaţa românilor ardeleni şi să lumineze drumul tuturor bunilor patrioţi, care voind să construiască temelii solide ţării, *au datoria să curețe întâi pălămida lăsată de dușman, restituind elementului românesc din Transilvania toate drepturile ce i-au fost răpite*” (s.n.). Silviu Dragomir, *Problema Ardealului. Planuri ungurești de a maghiariza Ardealul după război*, în „Adevărul”, București, an XXXVI, nr. 12021, 24 aprilie 1923, p. 2.

170 *Noi lupte electorale în Ardeal*, în „Adevărul”, București, an XXXVI, nr. 12073, 15 iunie 1923, p. 2.

târziu acesta a anunţat că renunţa la propunerea venită cumva pe neaşteptate[171], când dezamăgirea încă nu se ştersese. Ne putem întreba dacă nu cumva, pornind de la această dezamăgire, opţiunile sale politice s-au îndreptat ulterior pe alte căi, spre Partidul Poporului, chiar spre Partidul Naţional Creştin al lui Goga, în cele din urmă.

Totuşi, Silviu Dragomir nu a abandonat scena politică, dar s-a reorientat, astfel că alegerile din anul 1926 i-au adus finalmente postul de deputat de Hunedoara, fiind de astă dată pe listele din tabăra guvernamentală, din partea Partidului Poporului[172]. Istoricul tocmai se desprinsese de sub autoritatea lui Maniu şi trecuse în tabăra lui Goldiş, ceea ce nu l-a scutit de apostrofările ulterioare din partea foştilor colegi din redacţia de la „Patria" a Partidului Naţional[173].

Însă plecarea lui nu a fost una singulară, ci una în grup, a colegilor de la universitate, împreună cu Onisifor Ghibu, Ioan Lupaş, Ion Lapedatu, în urma întrunirii din 18 aprilie 1926 de la Cluj, când s-au cântărit jocurile politice ale Partidului Naţional Român de după 1918, succesele şi insuccesele suferite, înainte de fuziunea celor rămaşi cu Partidul Ţărănesc şi transformarea în Partidul Naţional Ţărănesc[174]. Desigur, în cazul lui Dragomir s-a mai speculat înrudirea sa cu Goldiş, deoarece se căsătorise cu o nepoată a acestuia, astfel că înscrierea lui în Partidul Poporului era asociată cu gestul similar făcut de Vasile Goldiş, în aceeaşi direcţie[175]. În noul guvern instalat în martie 1926 s-au regăsit trei ardeleni apropiaţi de Silviu Dragomir (Onisifor Ghibu, Ion Lapedatu şi Vasile Goldiş) şi, cum Partidul Poporului pe care îl reprezentau ajunsese la putere, era evident şi pentru istoricul de la universitatea clujeană că putea avea şanse de izbândă în noua campanie electorală. De astă dată pornea din tabăra guvernanţilor şi în plus, candidase într-o circumscripţie de pe meleagurile sale natale, fără probleme, iar intrarea sa în Parlament, ca deputat, în anul 1926, a fost înregistrată în presă, ca un fapt firesc, fără comentarii spectaculoase. Silviu Dragomir se afla în etapa de apogeu a carierei sale profesionale, după ce din vara anului 1923 devenise profesor titular la universitatea clujeană, iar

---

171 Partidul Naţional Român l-a propus mai apoi pe avocatul Ioan Oniţiu. *Alegerea la Sebeş*, în „Foaia poporului", Sibiu, an 31, nr. 26, 1 iulie 1923, p. 2.

172 *Noi deputaţi*, în „Lupta", Bucureşti, an V, nr. 1348, 5 iunie 1926, p. 2; *S-au sfârşit alegerile*, în „Unirea poporului", Blaj, an VIII, nr. 24, 13 iunie 1926, p. 3.

173 *Sinceritățile „nepotului"*, în „Patria", Cluj, an VIII, nr. 94, 1 mai 1926, p. 1.

174 *Importanta acțiune politică din Ardeal a d-lui ministru Goldiș*, în „Îndreptarea", București, an VIII, nr. 92, 22 aprilie 1926, p. 4.

175 Emanuil Rus, *op. cit*., p. 6.

pentru anul universitar 1925–1926 exercitase şi responsabilitatea de decan al Facultăţii de Litere şi Filosofie din Cluj[176].

Am putea să considerăm că acest episod neplăcut din biografia sa a fost şi a rămas unul marginal. Dar la fel de bine am putea să concluzionăm că malaxorul politicii l-a rănit şi pe el, ca şi pe alţi congeneri, mai ales că în momentul în care se decisese să candideze pe listele Partidului Naţional Român, pe care îl slujise mai mulţi ani, era un nume cunoscut în lumea ardeleană. După retragerea iniţială din cursa electorală în anul 1922 şi după ce liberalii îşi asiguraseră majoritatea parlamentară, este greu de crezut că Silviu Dragomir ar mai fi candidat dacă nu sperase totuşi într-o victorie, în condiţiile în care localitatea Ighiu fusese un fief al Partidului Naţional Român.

Timpul a trecut şi din memoria istoricului întâmplările nocive din campania de la Ighiu şi-au pierdut probabil rezonanţa. Sau poate că abia succesul înregistrat de monografia pe care i-o dedicase lui Avram Iancu (apărută într-o primă ediţie în anul 1924 şi reeditată de mai multe ori), a fost, pentru istoricul Dragomir, balsamul necesar pentru rana resimţită pe scena politică în februarie 1923, după alegerile de la Ighiu. Desigur, această ultimă frază e doar o simplă speculaţie.

[176] *Informaţiuni*, în „Gazeta Transilvaniei", Braşov, an LXXXVI, nr. 121, 10 iunie 1923, p. 3; Oana Habor, *op. cit*., p. 260; Sorin Şipoş, *Silviu Dragomir istoric*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2002, pp. 44–45.